

Сергій Дзюба

УЛЮБЛЕНЕЦЬ НЕБА

**Повість про легендарного українського льотчика,
двічі Героя Олександра Молодчого**

Українською та російською мовами

**Чернігів
Видавець Лозовий В. М.
2011**

УДК 82_32
ББК 84(4УКР=УКР)44
Д 43

Сергій Дзюба

Героя Олександра Молодчого (українською, російською мовами). —
Чернігів: Видавець Лозовий В. М., 2011. — 55 с.;

ISBN 978-966-2482-51-5

Про видатного українського льотчика, почесного громадянина Чернігова, генерал-лейтенанта авіації Олександра Гнатовича Молодчого розповідають рідні двічі Героя – онук Олександр Кузнецов-Молодчий та його дружина Тетяна.

УЛЮБЛЕЕЦЬ НЕБА

Повість про легендарного українського льотчика, двічі Героя Олександра Молодчого

Чернігів – це не лише величні собори, старовинні гармати на Валю, неповторні краєвиди Болдиної гори, ошатні вулиці та сквери, а, в першу чергу, – прекрасні люди, які жили й мешкають тут. Наше місто стало рідним і для легендарного льотчика Олександра Молодчого. У роки Другої світової війни на увесь світ гриміли прізвища: Молодчий, Покришкін, Кожедуб... Саме Олександр Молодчий першим із льотчиків дальньої авіації бомбардував Берлін. А в 1942-му, коли фашисти стояли під стінами Сталінграда і Гітлер самовпевнено заявляв, що віднині жодна радянська бомба не впаде на столицю непереможного Третього рейху, 22-літній українець передав радіограму з борту свого літака: „Москва, Сталіну. Знаходжусь над Берліном. Завдання виконано. Молодчий”.

У неповних 23 він уже мав дві Зірки Героя Радянського Союзу. У 1943-му та 1944 роках його ще двічі представляли до цього звання. Адольф Гітлер вважав Олександра Молодчого своїм особистим ворогом. У травні 1945-го за плечима молодого льотчика було 311 бойових вильотів (з них 287 – нічних), 1300 годин у вогняному небі, понад 600 тисяч кілометрів бойових маршрутів. За будь-яких обставин, він неодмінно проривався до цілі і жодного разу не був пораненим.

Про видатного українського льотчика, почесного громадянина Чернігова, генерал-лейтенанта авіації Олександра Гнатовича Молодчого розповідають рідні двічі Героя – онук Олександр Кузнецов-Молодчий та його дружина Тетяна.

„Сіль землі”

Багатоповерхівка по вулиці Щорса, 6 привертає увагу насамперед меморіальною дошкою – тут жив двічі Герой О. Г. Молодчий. Його близькі запросили мене до своєї затишної квартири. Зручні меблі, унікальні книги, великий, майстерно намальований портрет Олександра Гнатовича. Тож мене увесь час не залишало відчуття, що прославлений льотчик слухає нашу бесіду, доброзичливо посміхаючись у вуса. Сині, мов небо, проникливі очі. На шляхетному обличчі – мудрість досвідченої людини. Кожну річ Олександра Гнатовича, який мешкав у цій оселі, родина береже, як сімейну реліквію.

„Дідусь народився 27 червня 1920 року в Луганську, – починає розповідь Олександр Кузнецов-Молодчий. – Його тато Гнат Максимович працював на Луганському паровозобудівельному заводі, а на той час серед

робітників залізничники вважалися елітою. Прадід був майстром на всі руки, його дуже поважали. Одного разу злодії поцупили у родини увесь одяг і Гнату Максимовичу ні в чому було вийти на роботу. Однак, довідавшись про скрутну ситуацію, колеги Молодчого одразу ж принесли йому свої речі. Він і сам був чуйним, прагнув підтримати людей у біді. А ще – розсудливим, тому робітники на заводі, родичі та сусіди часто зверталися до нього за порадами. Прадід – Георгіївський кавалер (за військову доблесть нагороджений трьома Георгіївськими хрестами, один з яких зберігається в сім'ї). А дружина Гната Максимовича – Марія Андріївна – була домогосподаркою, виховувала чотирьох дітей. Така весела щебетуха, привітна, гостинна. Чудова господиня – з самого ранку вже трудилася, мов бджілка, і, оскільки ставилася до хатніх справ із любов'ю, все у неї виходило до ладу”.

Цікаво, що коли народився малий Сашко (майбутній генерал-лейтенант авіації Олександр Молодчий), бабуся Нюра (мама Марії Андріївни), поглянувши на кумедне, миле хлоп'я, зворушено промовила: „Цей генералом буде!”. Хто б міг подумати, що вона виявиться такої провидицею...

„Дідусь мені розповідав, що в дитинстві, коли дошкуляв голод, він ходив з однолітками до хлібокомбінату. Хлопчаки визбирували розсипані зерна й приманювали птахів, а потім палицями збивали їх і смажили на багатті. Бідолашних пташок було по-людському шкода, але що вдієш, коли мусиш рятувати себе... – на мить замислюється Олександр, поглядаючи на портрет знаменитого діда: – Власне, я чудово пам'ятаю і Гната Максимовича, який любив саджати мене на коліна. Інший правнук ніяк не міг вимовити ім'я Гнат, казав: „Дід Гад”, і глава сімейства скрушно зітхав: „Який я тобі гад? Я ж твій прадід!”. А я, підлиза така, називав його лагідно – Ігнатиком, і серце старого воїна й трудяги розчулювалося. Тому ми з ним були найкращими друзями! Між іншим, він ніколи не підвищував голосу на дітей і тим більше не лупцював малих шибеників, але вмів сказати так, що ми хутко вгамовувалися. Просто не хотілось засмучувати такого хорошого Ігнатика! Натомість Марія Андріївна могла й трохи погаласувати, закликаючи бешкетників до порядку. Втім прабабуся також принципово не застосовувала фізичної сили – вони з Гнатом Максимовичем були інтелігентними, освіченими людьми, так і дітей, онуків та правнуків своїх виховували – в атмосфері поваги і любові до кожного члена родини. Взагалі, коли згадую ті роки, у мене завжди виникає асоціація: біля будинку цвітуть вишні та яблука, все сімейство сидить на подвір'ї за накритими столами і задушевно співає українські народні пісні. У нас же родичів багато – від Донбасу до Краснодару (були в роду й отамани козачих кубанських станиць) і, що цікаво, всі вони чудово співали українською. Власне, до нашого гостинного будинку постійно стікалася рідня. Але Гнат Максимович оковитою не зловживав – зазвичай, піднімав чарочку на свята і принципово не розпочинав трапезу, доки на столі не з'являлося нарізане сало... Прадід помер від серцевого нападу. Коли ми його востаннє провідували в лікарні, він довго не відходив від вікна, сумно дивився нам услід, ніби прощався. А 3 січня 1966 року його не стало. Саме про таких людей, як Гнат Максимович, говорять:

„Сіль землі”, – переконаний мій співрозмовник. – Безперечно, те, що Олександр Молодчий виховувався саме в такій родині, неабияк позначилося на його характері та вчинках. Дідусь був совісною людиною і завжди вболівав за справедливість. Він ніколи не кривив душею, не пристосовувався, не підлабузнювався, говорив те, що думав, цінував мужніх та порядних людей і зневажав негідників, які б високі посади ті не займали. В старості дідусь усе більше ставав схожим на прадіда: обличчям, поставою, ходою, навіть такі ж вуса відростив. Обидва були міцними чолов’ягами: Гнат Максимович звик кувалдою махати, а Олександр Гнатович міг взятися рукою за автівку і відірвати машину від землі”.

Олександр Молодчий захопився авіамодельним спортом і незабаром п’ятнадцятилітній хлопчина посів перше місце на всесоюзних змаганнях. Сашка нестримно вабило небо, тож, попри юні літа, він наполіг, аби старші товариші вчили його літати на аеропланах. У 1937-му сімнадцятирічний Олександр вступив до 11-тої Луганської військової школи пілотів імені пролетаріату Донбасу, яку успішно закінчив наступного року. „Невисокий, міцної статури юнак, чорняве волосся непокірно вибивається з-під льотного шолому. Обличчя сповнене енергії та завзяття. В гарних очах кольору неба – легкий відтінок замріяності”, – так у 1940-му писала про Олександра Молодчого газета „Красная звезда”.

„Для льотчика перший самостійний політ – знаменна подія. Існує неписаний закон: пілот приземляється, виходить із літака і пригощає всіх цигарками, а останню закурює сам. І ось Молодчий завершує свій перший політ. Колеги розбирають цигарки, одна залишається. А він їм: „Беріть, хлопці, я ж не курю”, – посміхається онук Олександра Гнатовича. – Хтось із присутніх пирхнув: „Ну, звісно, куди йому палити. У нього ще молоко на губах не обсохло...”. Молодчого цей жарт так зачепив! Тоді ж уся країна, починаючи з Йосипа Віссаріоновича, пихтіла. Невже він, Сашко, гірший за інших курсантів, які з насолодою димлять цигарками? От і почав після відбою, потайки від усіх, тренуватися курити в кущах, доки не звикнув. А потім так втягнувся, що викурював по дві пачки „Казбеку” щодня. Подобалися йому саме ці цигарки – присмак такий особливий, з кислинкою. І тривало це до 1965 року, доки в Москві старенький лікар-кардіолог, дізнавшись про згубну для здоров’я звичку генерала, суворо застеріг: „Олександр Гнатовичу, майте на увазі – або жити, або курити...”. Відтоді дідусь не випалив жодної сигарети”.

До 1941 року Олександр Молодчий опанував швидкісний бомбардувальник „СБ” і згодом став заступником командира ескадрильї 420-го авіаполку особливого призначення.

„10 травня 1941-го Олександр Гнатович одружився, – продовжує розповідь Тетяна Кузнецова-Молодча. – Зі свою Шурочкою (Олександрою Дмитрівною Завіркиною) він познайомився на танцях. Полк стояв в Орлі і Молодчий з товаришем проводжали двох Шурочок – чорняву та біляву – до їхніх домівок. Причому Олександр пішов із білявкою, хоч сподобалася йому інша. Але вже наступного дня він рішуче підійшов до приятеля: „Вибач, але я

закохався в дівчину, яку ти проводжав...”. Шура вже працювала бухгалтером, а її батьки, як і рідні Олександра Гнатовича, були залізничниками. Вона дуже смачно готувала, тож у гості до подружжя часто приходили приятелі-льотчики, щоб посмакувати кулінарні шедеври Шурочки і задушевно поспілкуватися біля великого самовару. 22 червня 1941 року пролунав сигнал бойової тривоги, але спочатку всі сприйняли це як чергове тренування (раніше, через напружену ситуацію, проводилося багато навчальних тривог). Тому на запитання дружини („Ти ж недовго?”) Олександр заспокійливо відповів: „Готуй вареники з вишнями, я незабаром повернуся з товаришем”. Однак прийти додому тоді йому вже не судилося...”.

„Лицар неба”

Наступного дня після початку війни Олександр Молодчий прибув до Воронежа, де формувався полк особливого призначення. Пілотів навчали літати вночі, в складних метеорологічних умовах. У цьому полку він і воював понад три роки (спочатку заступником, а потім – командиром ескадрильї). І вже 22 жовтня 1941-го за вдало виконані бойові операції отримав свою першу Зірку Героя (взагалі, Молодчий – єдиний в історії, хто одержав звання Героя Радянського Союзу, воюючи на літаку „СР-2”). Він першим серед льотчиків дальньої авіації бомбардував Берлін. Ескадрилья Молодчого наносила удари по військово-промисловим центрам фашистської Німеччини та її васалів – здійснювала польоти на Берлін, Будапешт, Бухарест, Кенігсберг, Хельсінкі... Нерідко – по два бойових вильоти за ніч! Але, виконуючи надскладні завдання, Олександр Молодчий почувався в небі, мов удома: ні ворожі зенітки, ні жахлива погода не могли завадити відважному льотчику. Він щоразу неодмінно долав усі перешкоди і скидав смертоносний вантаж – бомби влучали точно в ціль.

27 серпня 1942 року ворог стояв під стінами Сталінграду і Гітлер самовпевнено заявляв про чергову блискучу перемогу Третього рейху. Фюрер та головний фашистський ідеолог Геббельс патетично клялися співвітчизникам, що віднині жодна радянська бомба не впаде на їхню столицю. Берлін був оточений чотирма лініями протиповітряної оборони! Однак радянські льотчики прорвалися до цілі. Попри вкрай складні погодні умови (сильну зливу, грозу та шквальний вітер), екіпаж Олександра Молодчого першим проклав маршрут до фашистської столиці і завдав потужного бомбового удару. 22-літній українець передав радіограму з борту свого літака: „Москва, Сталіну. Знаходжусь над Берліном. Завдання виконано. Молодчий”.

„Взагалі, в той момент навіть шереху не можна було подавати, щоб не привернути увагу ворогів. Адже потрібно було ще благополучно повернутися назад, – пояснює Олександр Кузнецов-Молодчий. – Однак напередодні польоту на борт літака встановили радіобладнання. Молодчий не погоджувався, доводив: „Краще зайву бомбу завантажити!”. Проте його не послухали: „Повертатимешся додому, то доповіси, як впорався”. От він і

вирішив: „Раз так – доповім, але в небі над Берліном. І радіограму передам Сталіну”. Справді, дідусь був людиною з характером!”.

На той час Олександр Молодчий здійснив уже 150 бойових вильотів. Причому нерідко доводилося по 10-12 годин летіти в режимі суворої секретності (тобто збити могли не лише чужі, але й свої). У кабіні було дуже холодно, але хутрянні рукавички, які видавали пілотам, ставали непридатними за один політ.

У 1942-му в Берліні фашисти почувалися у цілковитій безпеці, тож спочатку навіть повірити не могли, що їхню столицю бомбардують радянські льотчики. Згодом Геббельс ніяково виправдовувався: мовляв, це була спецоперація військово-повітряних сил Великобританії. Проте англійські газети одразу ж спростували слова фашистського ідеолога, вмістивши заяви очільників свого військового відомства: „27 серпня британських літаків у небі над Берліном не було”. Гітлеру довелося визнати очевидне і назвати українця Олександра Молодчого своїм особистим ворогом. Так було розвіяно міф про непереможність Третього рейху. Фактично саме цей день став переломним у всій другій світовій війні. 31 грудня 1942 року мужній льотчик одержав другу Зірку Героя. А наступного дня в штаб Донського фронту особисто зателефонував Йосип Сталін і сердечно привітав першого в дальній авіації двічі Героя Радянського Союзу Олександра Молодчого.

„То была другая эпоха. Безумно храбрые мальчишки запрыгивали в кабины своих «боевых лошадок» и сразу становились мужиками, минуя юность. Они очень любили свою страну. По-настоящему, без балды. Они порвали знатных «стервятников» Геринга, смотря им прямо в глаза – в буквальном понимании этих слов – со своих, порою деревянных, кабин, благодаря этой любви. Кто из них выжил – стал матёрым асом. Они могли летать уже без карт, ориентируясь по могилам друзей...” – писав у статті „Братья по небу” публіцист Ігор Поліщук (щотижневик „ТВ-парк”, 30 червня – 6 липня 2003 року).

„Несамовитим льотчиком” охрестив Олександра Молодчого один із „божків” Третього рейху Герман Геринг, хвалені винищувачі якого (в той час – грізні, суперсучасні літаки) виявлялися абсолютно безпорадними у поєдинках зі, здавалося б, не надто прудким бомбардувальником українця. „Зачаклований він чи що?!” – ошелешено белькотіли фашисти, коли літак Молодчого вкотре благополучно виривався з-під пекельного обстрілу, завдавши прицільного бомбового удару.

Йому дійсно неймовірно таланило. Він по-справжньому любив небо, відчував його, мов рідну людину. І небо також було прихильним до нього. Олександра Молодчого оминали кулі і яким би тяжким не виявився політ, він завжди повертався до своїх бойових побратимів – живим та невразливим. За всю війну безстрашний льотчик не зазнав жодного поранення. Тому не дивно, що слова: „У небі – Молодчий!” викликали такий панічний жах у ворогів.

Втім доля видатного льотчика була не лише трояндами встелена – вистачало і тернів. „18 вересня 1941 року авіапункт, у якому служив дідусь,

проводив розвідку і знищив підрозділ фашистів поблизу міста Дем'янівська Новгородської області. Але літак Молодчого підбили... – мій співрозмовник знову замислюється, вдивляється в портрет, ніби прислухаючись до Олександра Гнатовича, спокійного і водночас по-військовому зосередженого: – Тоді він поклав машину на крило і зімітував падіння. Побачивши шлейф вогню, фашисти вирішили, що радянському бомбардувальнику – кінець і припинили вогонь. Однак Молодчий вирівняв літак, загасив пожежу і дотягнув до рідного аеродрому... А цей випадок стався на Калінінському фронті. Тоді дідусь також опинився на межі життя та смерті. Бомбардувальник Молодчого зазнав серйозних пошкоджень і він наказав екіпажу залишити літак. Але почув у відповідь: „Командире, ми будемо з тобою разом – до кінця!”. Їм таки вдалося приземлитися – вночі, всліпу, на поляну в густому лісі. Це було неймовірно – один відсоток зі ста, що залишаться живими. Побачивши вцілілий літак, оточений деревами, штурман захоплено вигукнув: „Сашо, ти – справжній лицар неба!”.

Через 60 років після закінчення Великої Вітчизняної (7 травня 1995-го) Президент України Леонід Кучма урочисто вручив перші ордени Богдана Хмельницького (сучасні лицарські нагороди) прославленим льотчикам – двічі Героям Радянського Союзу Олександрові Молодчому та Анатолієві Недбайлу.

„Відверто кажучи, до успішних польотів на Берлін, у радянських льотчиків були й невдалі спроби, – продовжує розповідь Олександр Кузнецов-Молодчий. – Тоді дивізія під командуванням прославленого льотчика Водоп'янова знаходилася під Ленінградом і за наказом Сталіна мала бомбардувати фашистську столицю та інші міста. Але літаки, за рішенням „згори”, були занадто перевантажені бомбами та паливом і тому не могли піднятися в небо з ґрунтової злітно-посадочної смуги. Це призвело до аварій: двигуни не витримували навантажень, загоралися і тільки дивом не сталося вибуху. А у літака Молодчого за межами аеродрому вирвало шасі. Тут під'їхав генерал Петро Жигарєв, поплескав молодого льотчика по плечу, похвалив: „Молодець, вчасно шасі прибрав!”. Той спробував пояснити, що шасі лежить у канаві. Однак генерал, не вислухавши пілота, мерщій сів у машину й поїхав далі...”.

Розповідав Олександр Гнатович онуку і такий курйозний випадок: „Якось він мав злетіти з чужого аеродрому (тобто аеродром також був радянським, але прославленого льотчика там не знали в обличчя). Молодчий поспішав і попросив диспетчера пропустити його пошвидше. Проте, поглянувши на інтелігентного юнака, керівник польотів обурився: „Ич, який молодчик!”. „Не молодчик, а Молодчий”, – стримано промовив у відповідь Олександр. „Багато вас тут таких тиняється. Теж мені герой!” – пхикнув офіцер. „Не герой... А двічі герой”, – буркнув собі під ніс... Взагалі, дідусь до подібних ситуацій ставився з гумором. Дійсно, хто ж міг подумати, що такий ще молодий і зовсім не войовничий на вигляд пілот і є тим самим безстрашним повітряним асом, чиє прізвище гриміло на увесь фронт”.

Дві Зірки Героя. А мало бути чотири!

У 2003-му, коли в Чернігові відкривали пам'ятник Олександрові Молодчому (тоді минув рік після його смерті), вшанувати легендарного льотчика з'їхалися його однополчани. І бойовий замполіт Сергій Федоров, який служив разом з Олександром Гнатовичем, визнав: „Хочу вибачитися... Даремно ми тоді Сашка не підтримали. Його ж іще двічі висували на звання Героя Радянського Союзу! Безперечно, він заслуговував. Але ми подумали: все-таки хлопчина вже має дві Зірки Героя. Молодий іще!”.

Так Олександр Молодчий і не отримав ще дві найвищі державні нагороди, хоч 3 листопада 1943 року був представлений на Зірку Героя за визволення Києва, а 13 травня 1944-го – за визволення України.

Звісно, справа не лише у віці. Молодчий завжди мав власну думку і не боявся відстоювати її перед вищим керівництвом. Не терпів пихи та лицемірства і цінував людей незалежно від посад та зірочок на погонах. До того ж, деякі старші офіцери неабияк заздрили молодому льотчику. Якось після бойового вильоту він виліз зі свого бомбардувальника в мокрій від поту гімнастерці і почув від пещеного підполковника, що швендяв неподалік: „Сашо, у тебе вже стільки нагород, що вистачить на все життя. Чи не пора перейти на штабну роботу?”. Молодчий озирнувся і різко відповів: „Я штани в кабінетах протирати не вмію, а хто вам заважає воювати й отримувати нагороди?!”. Зрозуміло, після таких відвертих слів Олександр нажив собі ще одного недоброзичливця. Отож нічого дивного, що представлення на третю та четверту Зірки Героя потрапили під сукно.

Тут варто наголосити: обидва ці подання пов'язані з Україною. Олександр Молодчий бомбардував ворожі підрозділи на залізничних станціях Києва, Харкова, Полтави, Кременчука, Бахмача... А ось до Луганська, в якому народився, його не пустили – командування усвідомлювало, наскільки складно виконувати таке завдання, скидаючи смертоносні бомби на місто свого дитинства.

У вересні 1943-го необхідно було завдати удару по залізничному вузлу Ніжина. Фашисти вели вогонь з чотирьох гармат великого калібру. Та ще й погода – нельотна: небо затягнули густі чорні хмари, періщила невгамовна злива, нічого не видно! Однак Молодчий все-таки відшукав „шпарину” між похмурими хмарами, вивів літак на ціль і, як завжди, не схибив. Також поблизу станції Ніжин йому довелося стримувати натиск фашистських винищувачів.

До речі, коли в травні 1943 року на фронт тільки-но прибули майбутні видатні льотчики Кожедуб та Покришкін, Олександр Молодчий був уже двічі Героєм Радянського Союзу і командував ескадрильєю.

Восени 1944-го Олександр Гнатович „квартирував” у селі Количівка Чернігівського району – там дислокувався 2-гий гвардійський Смоленсько-Будапештський авіапункт бомбардувальників дальньої дії. Звідти майор Молодчий здійснював свої рейди на Кенігсберг, Тільзіт, Данциг, Берлін...

У цьому ж році його ескадрилья відзначилася на ділянці Опочка – Острів. Спочатку з 1800-метрової висоти бомбардувальники завдали нищівного удару по позиціях ворога, а потім, знизившись до 300 метрів, обстріляли фашистські літаки в укритті. А коли на один із залізничних вузлів, зайнятих радянськими військами, несподівано налетіли „Месершміти”, ескадрилья Молодчого одразу ж прийшла на допомогу своїм і відбила атаку фашистських винищувачів.

„Мешканець села Калинівки, що на Донбасі, інвалід громадянської війни, бджоляр Микола Іванович Клименко вніс на придбання літака для фронту сто тисяч карбованців і отримав подяку від Сталіна. На ці кошти було куплено американський літак „B25D” („Мітчел”), який назвали „Олег Кошовий” і передали, на прохання селянина, двічі Герою Олександрю Молодчому, – показує унікальні фотографії онук Олександра Гнатовича, – і на ньому дідусь літав останні півтора роки Великої Вітчизняної, збив шість винищувачів. Після війни він приїздив до цього пасічника – Миколи Івановича – на Донеччину, вони зустрічалися сім’ями, сиділи за накритими столами і співали українські пісні”.

Спілкувався льотчик і з відомими „Кукриніксами” – творчим колективом художників. Митці спеціально приїздили до нього на фронт, щоб на власні очі побачити, як воює Герой. Ось як описали художники цю зустріч: „Молодчий – живой, энергичный, на редкость скромный и приятный человек, согрел нас своей душевной беседой. Умно и не без юмора рассказал нам о своих знаменитых налётах на Берлин. Мы сразу полюбили его и он привязался к нам. Молодчий посадил нас в свой самолёт, взмыл в небо и показал искусство высшего пилотажа...”. „Кукринікси” намалювали портрет Олександра Гнатовича, який експонувався, зокрема, на виставці, що проходила в Москві на честь 25-річчя Червоної Армії. А в фондах Третьяковської галереї зберігається картина Вяткіна „На Берлін!”, де також зображений Олександр Молодчий. Його фотографії розміщувались і на листівках, які розкидали з радянських літаків над Москвою, Сталінградом, Ленінградом та іншими містами для підняття бойового духу співвітчизників. Нині на біг-бордах, як правило, з’являються політики, рідше – популярні кіноактори та співаки. А в роки Великої Вітчизняної у Москві розвішували плакати з портретом Молодчого і написом: „Воюй, як Олександр!”.

„Багато років дідусь дружив із Володимиром Робулем. Вони разом воювали. Літак Володимира Даниловича збили, він потрапив у полон до фашистів і намагався втекти. Його ловили, катували, цькували собаками, саджали в карцер. Обличчя у Робуля було геть обпалене, вирвані шматки тіла... – хвилюється мій співрозмовник. – Він був жахливо виснажений, але нескорений і за першої-ліпшої нагоди прагнув вирватися на свободу. З другої спроби йому це вдалося – ледь живий (у ранах завелися паразити), доповз до своїх. Бойові побратими Володимира Даниловича були приголомшені побаченням: тоді їхній Володя нагадував якогось жахливого привида, мало схожого на живу людину. Його ледь впізнали! Важко було повірити, що ця людина одужає і тим більше повернеться в стрій. Однак, всім смертям на зло,

Робуль вижив. А невдовзі за ним приїхали співробітники НКВС: тоді вважалося, якщо побував у полоні, отже – зрадник, ворог народу. Людину могли нізачо розстріляти (без суду та слідства – за законами військового часу) або запроторити до ГУЛАГу. Проте втрутився Молодчий: „Це – бойовий льотчик і він лишиться тут. Я ручаюсь за нього своєю головою!”. То була нечувана зухвалість – за непокору „компетентним органам” навіть двічі Герой ризикував потрапити до штрафбату (з маршалів та генералів погони зривали!) чи взагалі розпрощатися з життям. Однак офіцери НКВС пішли ні з чим, а Володимир Робуль незабаром уже громив фашистів разом зі своїм відчайдушним командиром. До речі, Володимир Данилович хотіли присвоїти звання Героя Радянського Союзу. Але, коли льотчик потрапив у полон, про його Зірку Героя одразу ж „забули”. Добре, що взагалі живим лишився... Дідусь та Робуль дружили й після війни – до самої смерті Володимира Даниловича. Власне, саме фронтовий побратим запросив дідуся переїхати до Чернігова. Потім дядя Володя часто приходив до нас у гості, чудово грав на семиструнній гітарі та піаніно. Це був дуже мужній і шляхетний чоловік. Мій хрещений батько”.

Олександр Молодчий був і новатором у військовій справі. Саме він почав використовувати освітлювальні авіабомби. Їх скидали з літаків перед бомбардуванням об’єктів, щоб підсвічувати цілі. Видатний льотчик успішно втілював і свою ідею підвищення бомбового навантаження літаків за рахунок зменшення кількості палива. Також йому належить ідея використання підвісних паливних баків. До 80-річного віку Олександр Гнатович міг годинами із захопленням розповідати про правила аеродинаміки, майстерно відтворюючи приклади на папері. Він досконало знав авіаційну техніку й чудово передбачав наміри противника. А ось спрогнозувати рішення Молодчого фашисти не могли – надто вже винахідливо й нестандартно діяв льотчик. Він почувався в небі, неначе сильний, вільний і розкутий птах. Гордо парив над землею і, здавалося, ніхто не здатний зупинити цей політ. Однак у житті Олександр Гнатович був надзвичайно скромною людиною, не переймався своєю славою і ніяківів від дифіраблів, а слово „подвиг” завжди замінював звичним – „робота”.

Коли закінчилася Велика Вітчизняна, Молодчому не було й 25-ти. За плечима – 311 бойових вильотів (з них 287 – нічних), 1300 годин у вогняному небі, понад 600 тисяч кілометрів бойових маршрутів (це – 15 обертів навколо земної кулі за екватором). На грудях – 2 Зірки Героя, 3 ордени Леніна, 2 ордени Бойового Червоного Прапора, ордени Червоної Зірки, Вітчизняної війни I ступеня, Олександра Невського, орден Червоного Прапора Монгольської Народної Республіки, ордени та медалі Румунії і Угорщини, медалі за оборону Москви, Сталінграда, Ленінграда, за взяття Кенігсберга та Берліна... Вже в незалежній Україні „лицаря неба” Олександра Молодчого нагородили орденами Богдана Хмельницького II і III ступеня.

Прославлений маршал Баграмян так сказав про Олександра Гнатовича: „У кожного героя – свій подвиг. Іноді він здійснює його за лічені хвилини,

іноді – навіть за секунди. А в Олександра Молодчого подвиг тривав усі 1418 вогняних днів і ночей”.

Увесь цей час відважного льотчика вірно чекала його дружина – кохана Шурочка. Саме про таку любов написав проникливий вірш „Жди мене” Костянтин Симонов. Можна лише уявити стан Олександри Дмитрівни, коли вона отримала з фронту похоронку на свого брата і його фотографію, заплямовану кров’ю. Звісно, не лише примхлива „госпожа удача”, а й велике, ніжне, віддане кохання оберігало Олександра Гнатовича в роки воєнного лихоліття. Він постійно ризикував життям, виконуючи найскладніші завдання. Смерть увесь час чигала поруч і не раз зазірала у сині, мов небо, очі. Але він врятувався з вогняного пекла. Попереду було велике життя, сповнене нелегкими, суворими буднями та щоденною кришталево чистою любов’ю. Він вижив, він повернувся...

„Для мене в повітрі начальник той, хто краще літає!”

Навесні 1946 року перший гвардійський авіакорпус Дальньої авіації, у якому служить Олександр Молодчий, передислокується з Польщі в Україну – до Чернігова. У 1947-му Олександр Гнатович – заступник командира 37-го Смоленсько-Будапештського авіаполку, а наступного року – слухач Іванівської вищої офіцерської льотно-тактичної школи командирів військових частин. У 1949-му Молодчий – уже командир 121-го гвардійського Севастопольського Червонопрапорного авіаполку в Городні та Новозибкові (тоді ж йому присвоїли звання полковник).

„Одного разу трапився такий випадок, – розповідає онук Олександра Гнатовича. – Зазнавши аварії, літак упав на болото поблизу села Смяч Щорського району, за 25 кілометрів від Городні; і потрібно було якось витягнути його, доставити на аеродром. Пропонували там же, на місці аварії, розібрати літак на частини. Але Молодчий, як завжди, вчинив по-своєму: тільки-но трохи підморозило, особисто заліз у кабінку пілота, зумів злетіти і благополучно приземлився на аеродромі в Городні. Проте начальство мужній вчинок не оцінило – навпаки генерал-лейтенант Тупіков ще й висварив двічі Героя за самоуправство. Однополчанин Молодчого – полковник Пономаренко – пригадує, як льотчики захоплювалися своїм безстрашним командиром і поведінку Тупікова сприйняли як особисту образу. Адже Олександр Гнатович міг взагалі не ризикувати або принаймні доручити складне завдання іншому; однак, прийнявши неординарне рішення, впорався власноруч. Таким він був завжди: вмілим командиром, прекрасним льотчиком та надійним товаришем, який ніколи не ховався за чужими спинами на фронті, але і в мирний час нерідко ризикував життям, не вагаючись, брав відповідальність на себе, на все мав власну думку, був дуже прямолінійним, не визнавав напівтонів”.

„Моя мама, Любов Андріянівна, ще дитиною бігала разом із підлітками поглянути на літак, який зазнав аварії на околиці їхнього села. І бачила, як Олександр Гнатович визволяв техніку з багнуки. Власне, люди у цьому селі досі пам’ятають (вже онукам та правнукам своїм переказують), як Герой

Молодчий підняв у небо літак, – розповідає Тетяна Кузнецова-Молодча. – І ось, через багато років, моя матуся познайомилася з Олександром Гнатовичем. У них були такі дружні, зворушливі стосунки! До речі, в Городні добре пам'ятають і дружину Молодчого. На статну, вродливу Шурочку мимоволі задивлялися чоловіки. Олександра Дмитрівна власноруч кермувала автомобілем „ЗИС-101”. Водити машину її навчив чоловік. Спочатку виходило не надто вправно – якось наїхала на паркан і Олександр Гнатович її сварив – звісно, хвилювався не за машину, а за безпеку коханої жінки. Вдома він до дружини завжди звертався лагідно, а тут – не витримав. Втім невдовзі Шурочка почувалася за кермом автівки значно впевненіше... Після війни сім'я не мала великих достатків, але вони постійно ділилися з родичами, допомагали, чим могли. Запамятали мешканцям Городні і захоплюючі футбольні баталії, що проходили в гарнізоні. Взагалі, у кожна справу, за яку брався, Олександр Гнатович буквально вкладав душу, адже просто не міг інакше”.

У 1951-1952 роках прославлений льотчик служив заступником, а згодом – командиром 22-гої гвардійської Червонопрапорної Донбаської важкої бомбардувальної авіадивізії Дальньої авіації, яка розміщувалася в Білорусі – у Бобруйську. Нині ця дивізія дислокується на території Російської Федерації – в м. Енгельс Саратовської області. Саме там знаходиться іменний стратегічний бомбардувальник „Олександр Молодчий”. Це – ударна сила російських військово-повітряних сил. До речі, вперше в історії стратегічної авіації військові бомбардувальники Росії – „Олександр Молодчий” та „Василь Сенько” – здійснили політ до Венесуели на запрошення президента цієї країни Уго Чавеса.

З березня 1954-го – по грудень 1957 року Олександр Гнатович командував першою стратегічною авіадивізією Дальньої авіації, яка дислокувалася в м. Узин Київської області (у 1955-му він став генерал-майором). Стратегічні бомбардувальники – це козирна карта світової політики, адже навіть один літак здатний нанести надзвичайно потужний удар по ворожій території. Молодчому в той час було лише 34 роки. Але саме йому довірили очолити першу стратегічну дивізію радянських суперлітаків. Між іншим, у легендарного льотчика було цікаве прізвисько: „Генерал вперед”, тобто, зазвичай, саме йому довіряли найскладніші бойові завдання.

В 1958-1959 роках Олександр Гнатович навчався у Москві – в Академії Генштабу, яку закінчив з відзнакою (він був старостою „золотої групи”, що складалася з Героїв Радянського Союзу).

„У столиці СРСР дідусь мешкав з родиною, – пригадує Олександр Кузнецов-Молодчий. – І раніше за всіх слухачів Академії приходив додому. Щиро дивувався: „Ну, що вони там так довго вчать? Це ж – дуже просто!”. Наука йому давалася легко. Він як воював добре, так і навчався. Багато читав, цікавився історією, літературою. Навіть у похилому віці увесь час прагнув дізнатися щось нове. Правда, намучився, доки опанував німецьку. Жартував: „От не люблю фашистів, то й мова їхня мені не дається!”. Нерідко мимоволі і засинав за столом – над „непрístupним” підручником з

„ненависної” мови. Однак Молодчий був людиною наполегливою, тож іспит із німецької склав успішно. Зате навіть у 75 дідусь натхненно креслив складні графіки з аеродинаміки на серветках! Він взагалі непогано малював, міг буквально за лічені хвилини зобразити чийсь портрет. А ще – складав вірші, писав мемуари. І на полях своїх рукописів напрочуд точно малював різноманітні моделі літаків. Між іншим, немало льотчиків були водночас талановитими художниками та літераторами, а дехто, як, наприклад, Антуан де Сент-Екзюпері, став класиком світової літератури”.

Олександр Молодчий літав на всіх типах літаків Дальньої авіації Радянського Союзу. Ось який випадок стався в 60-ті роки, коли він служив першим заступником командувача 5-тої Повітряної армії Дальньої авіації в м. Благовіщенську-на-Амурі. Одного разу Молодчому зателефонував маршал В. Судець: „Ти новий літак типу „ЗМ” будеш освоювати?” – „Я вже маю допуск” – „Справді? А хто ж тебе вивіз у небо?” – „Інспектор-льотчик дивізії” – „Та він же твій підлеглий!” – „Ну то й що? Для мене в повітрі начальник той, хто краще літає”.

У 1961-му Олександр Молодчий став командиром 8-го Окремого Червонопрапорного Смоленського важкого бомбардувального авіаційного корпусу Дальньої авіації. У березні цього ж року він першим здійнявся в небо з ґрунтової смуги Благовіщенському аеродрому на реактивному літаку „Ту-16”. Наступного року йому присвоїли звання генерал-лейтенанта. А в 1963-му, вперше в історії радянської авіації, Молодчий здійснив політ на стратегічному літаку „ЗМ” (з повним боєкомплектom на борту) з льодового аеродрому в Заполяр’ї.

Олександр Гнатович стояв біля витоків створення стратегічної ракетноносної авіації СРСР. Суперсучасні радянські літаки несли щоденне бойове чергування, долаючи величезні відстані (з дозаправкою в повітрі) над усіма континентами – океанами та морями, тундрою й тайгою. І прославлений генерал, як і в роки своєї фронтової юності, особисто здійснював найскладніші польоти.

Як знищували Молодчого

Однак новаторські ідеї молодого генерала, його рішучий характер і загострене почуття справедливості, а також неймовірна популярність Молодчого серед льотчиків викликали відверту заздрість у вищого військового керівництва. Йому почали відверто натякати, аби не пнувсь поперед старших товаришів, поважав субординацію і взагалі знав своє місце, тобто служив, як усі. Проте, навіть потрапивши в опалу, Олександр Гнатович, який щиро вболівав за справу, не міг змиритися з недолугими рішеннями високопосадовців. Тож надіслав відвертого листа зі своїми пропозиціями в Міністерство оборони СРСР, у якому обґрунтував необхідність реорганізації Військово-повітряних сил Радянського Союзу.

На жаль, у Москві молодого генерала не підтримали, а розлючені кар’єристи вирішили раз і назавжди позбутися небезпечного правдолюбця. А оскільки командирські якості Молодчого та його героїчна біографія не

викликали жодних сумнівів, „сірі кардинали” вдалися до підлості. Ось як розповідає про це у своїх мемуарах генерал-полковник авіації, Герой Радянського Союзу Василь Решетников: „Командир корпусу Молодчий – непокірний. Працює багато, шукає нові шляхи підвищення боєготовності. Він – ініціативний та наполегливий, але не всі його починання знаходять підтримку у нового командувача Дальньою авіацією. У суперечці з ним поступово виникає надзвичайно гострий конфлікт, в якому, як з’ясувалося з часом, правим виявився Молодчий. Складно сказати, чим би все тоді завершилося, та втрутився випадок: Молодчий прихворів – прихватило серце. Відверто кажучи, нічого особливого: відлежався б і прекрасно служив би далі. Проте командувач цим випадком скористався: одразу ж відрядив до пацієнта цілу бригаду лікарів з суворим вердиктом: списати бунтівника”.

Для Олександра Гнатовича, який обожднював небо і не мислив свого життя без нього, це була катастрофа. У льотчика, котрий звик до екстриму і легко, із задоволенням виконував найскладніші прийоми пілотування, підступно відібрали право літати. Досвідчений бойовий командир, новатор військової справи раптом, зусиллями кількох догідливих, безпринципних ескулапів, перетворився на „людину, непридатну для військової служби”. У 1965-му, в розквіті сил, 45-літнього генерал-лейтенанта авіації, двічі Героя Олександра Молодчого відправили в запас.

Таке рішення приголомшило льотчиків. Захистити Олександра Гнатовича прагнули відомі пілоти, фронтовики, Герої Радянського Союзу, кілька секретарів обкомів партії та перший секретар ЦК КПУ Петро Шелест, які особисто зверталися до міністра оборони – маршала Радянського Союзу Малиновського. Однак „кремлівські небожителі” вже вирішили долю опального генерала: „Сам винен – надто непогамовний та непоступливий! Нічого – буде наука іншим...”. Минуть роки і генерал-полковник Василь Решетников визнає: „Посаду командувача Дальньої авіації Радянського Союзу мав отримати Олександр Молодчий”.

Олександр Гнатович був не лише Професіоналом (це про таких, як він, говорять: „Льотчик від Бога!”), а й справжнім патріотом своєї Батьківщини, чесною і порядною людиною, котра щиро вірила в ідеали добра та справедливості. А перемогло зло (причому у Молодчого підступно відібрали головну справу його життя) і всі з цим змирилися.

Герой повернувся до Луганська – міста свого дитинства, але серцем постійно був разом із відважними льотчиками, уявляв себе за штурвалом потужного літака, який гордо долає тисячі кілометрів у неозорих небесних просторах. Він, як і раніше, вболівав за свої нереалізовані ідеї, за улюблену справу, якій присвятив стільки буремних і водночас прекрасних років. У нього нестерпно боліла душа!

„Втім він одужав, зібравши волю в кулак, знайшов сили, – розповідає Олександр Кузнецов-Молодчий. – І в 1966-1968 роках керував Луганським обласним паливним трестом. Свою діяльність на цій посаді розпочав з того, що побудував комфортні душові для робітників. Скрізь був армійський порядок: у туалетах – завжди чисто, вимито, приємний запах, випрані

рушники... Я все це добре пам'ятаю, адже в дитинстві не раз бував у нього на роботі. Але знову ж таки, дідусь – бойовий офіцер, який звик служити державі і жити на чесно зароблену зарплату. Він ніколи не крав, не лукавив. І раптом потрапив до середовища, де існували за зовсім іншими „поняттями”. Ви ж розумієте, що таке паливний трест? Хтось звик брати хабарі, цупити державне майно і, за потреби, „задобрювати” перевіряльників. Звісно, принциповий новий директор почав боротися з хапугами та злодіями, не зважаючи на посади: провинився, привласнив чуже – отже, не гідний працювати на підприємстві! У декого зі звільнених знайшлися впливові покровителі. Виник конфлікт: на Молодчого тиснули, він нервував, але не погоджувався на сумнівні компроміси, щоразу заявляючи: „Доки я тут – керівник, у паливному тресті безладу не буде”. Звичайно, така психологічна атмосфера негативно позначалася на здоров'ї Олександра Гнатовича. Врахуйте ще й екологічно шкідливе середовище: зранку одягаєш чисту сорочку, а увечері комірець – чорний. Це ж – Луганськ, тоді всі шахти й заводи на повну потужність працювали! Почалися проблеми з серцем...”

Одужавши, Молодчий прийняв непросте рішення – переїхати з сім'єю до іншого міста. Але куди? І тут фронтовий друг Володимир Робуль, який мешкав у Чернігові, запропонував: „Сашо, Шурочко, приїжджайте до нас. Ви ж знаєте, як тут гарно!”. „А й справді, – подумав Олександр Гнатович, – я ж визволяв Придесення. Чернігів – місто красиве, з тисячолітньою історією, унікальними пам'ятками архітектури, затишними парками та скверами, чарівною річкою Десна, мальовничими краєвидами. Чому б не оселитися в цьому благодатному краї? Тим більше, якщо там живуть найкращий друг – Володя Робуль та його привітна дружина Олена!”

Відтоді, з 1968 року, до самої своєї смерті легендарний льотчик мешкав у Чернігові. Спочатку в будинку на Комсомольській, потім – на вулиці Щорса, № 6. Доки дозволяло здоров'я, займався військово-патріотичною роботою – допомагав ветеранам, проводив зустрічі з молоддю, написав дві книги мемуарів: „У палаючому небі” та „Літаки ідуть у ніч”.

У 1991-му Олександр Гнатович, не вагаючись, одразу ж відгукнувся на прохання українського військового керівництва – особисто приїхав в Узин, де розміщувалася стратегічна авіадивізія Дальньої авіації, аби заспокоїти льотчиків. І саме завдяки мудрості та виваженості Олександра Гнатовича, тоді вдалося залагодити небезпечний конфлікт: досвідчені льотчики, гордість вітчизняної авіації, присягнули на вірність незалежній Україні, а військові літаки залишилися на території нашої держави.

Втім, Україна так і не скористалася своїм шансом: патетичні заяви про багату та могутню державу zostалися на папері. Вітчизняні можновладці здебільшого переймалися власними „хатинками” та банківськими рахунками, спритно ділили заводи і фабрики, а ще – запекло боролися за владу й постійно ухвалювали недолугі рішення.

Настане час і всі винуватці ганебних злочинів, скоєних впродовж двох останніх десятиліть проти власного народу, будуть названі поіменно. І у когось із майбутніх правителів нарешті вистачить совісті вибачитися перед

геніальним льотчиком Олександром Молодчим, який вижив у голодні 30-ті, здобув перемогу в найбільшій зі світових воєн, відродив з руїн велику державу, але так і не зміг пережити трагедії, яка відбувалася просто на його очах у незалежній Україні: банкрутство потужних підприємств, зубожіння народу, корупцію та сваволю чиновників. Нікчемні правителі нищили і справу його життя: стратегічні літаки – краса й гордість сучасної авіації – були просто порізані на металобрухт! Бойові льотчики, присутні в той час на аеродромі, не приховували сліз, коли вмирали ці могутні сріблясті птахи... Уявляю, що творилося тоді в душі відважного воїна, котрий здолав жорстоку фашистську навалу, але не зміг протистояти бюрократичній чиновницькій машині, яка цинічно й брутально розчавила Героя.

„На сороковий день після смерті дружини Олександр Гнатович повернувся з кладовища дуже засмученим, – розповідає Тетяна Кузнецова-Молодча. – Сусіди сказали, що приходив якийсь добродій – розпитував у них про Героя. Аж тут і цей молодий чоловік нагодився, представився кореспондентом всеукраїнської газети, пояснив: спеціально приїхав до Чернігова, щоб взяти інтерв'ю у легендарного льотчика та сфотографувати його у парадному мундирі, з усіма орденами та медалями. Олександр Гнатович, хоч і почувався недобре, але був людиною чемною, тому поспілкувався з гостем. А коли той почав налаштовувати фотоапарат, Молодчий пояснив: „Вибачте, я пережив велике горе і надто погано виглядаю, аби фотографуватися для газети. Однак у мене є цілком нормальний фотопортрет. Якщо вас це влаштовує, то зачекайте трохи, я зараз принесу”. Кореспондент охоче погодився... А невдовзі Олександр Гнатович виявив пропажу: взяв кітель, щоб повісити до шафи, а на ньому – на місці двох Зірок Героя, лише колодочки. Злодій так поспішав, що не мав часу акуратно відчепити нагороди, тож по-варварському зірвав їх... Звісно, ми одразу звернулися до міліції. Молодчий був шокований таким цинічним і зухвалим пограбуванням. Дуже переживав! Для нього ці нагороди були безцінними, як пам'ять про загиблих бойових побратимів, відчайдушні польоти під обстрілом ворожих зеніток та запеклі двобої з фашистськими винищувачами. Ми також були у відчаї, адже нагороди дідуся – це родинні реліквії. Отож пропонували навіть власну машину тому, хто поверне Олександрові Гнатовичу втрачені Зірки Героя (хоч ми – звичайні люди, не олігархи). Проте розшукати крадія не вдалося. Яким же треба бути нелюдом, щоб скоїти такий злочин! Звісно, все це остаточно підірвало здоров'я ветерана”.

Держава так і не спромоглася захистити свого Героя – повернути легендарному льотчику його бойові нагороди. Власне, це мало б стати справою честі для українських правоохоронців. Але про яку честь і гідність можна говорити, коли на моє запитання про незнайдені досі Зірки Героя, один із „компетентних” добродіїв роздратовано відповів: „Вам що, робити нічого? Ще про царя Гороха згадайте! Скільки років минуло, а ви все переймаєтеся якимись брязкальцями. Тут людей вбивають – і нічого...”. Не розуміє чоловік. Вже до сивих скронь дожив, а не розуміє. Якщо такі шукали,

то не дивно, що не знайшли. Між іншим, злочинець, котрий вчинив таке свавілля, як на мене, цілком здатний вкоротити віку і комусь зі своїх ближніх...

На жаль, знищували Молодчого і після його смерті. Бо як інакше можна оцінити ганебний вчинок тодішньої української влади?! Судіть самі. Коли Олександр Гнатович пішов із життя, понад 600 тисяч (!) ветеранів Другої світової війни з України та Росії (відомі і шановані люди) звернулися до президента Віктора Ющенка з клопотанням про присвоєння легендарному українському льотчику, двічі Герою Радянського Союзу, генерал-лейтенанту авіації Олександрові Молодчому найвищої нагороди нашої держави – звання Герой України. Аргументів – більше, ніж достатньо! Олександр Гнатович народився в Україні, визволяв її від фашистських загарбників (нагадаю, що він так і не отримав дві Зірки Героя за подвиги, здійснені в 1943-му та 1944 роках), вже в мирний час чесно і самовіддано служив своєму народу. Видатний льотчик був громадянином незалежної України і похований у рідній землі. До того ж, наближався ювілей – 90-ліття з дня народження Олександра Молодчого.

І який же подарунок отримав Олександр Гнатович від своєї держави? Недолугу бюрократичну відписку, яка надійшла його родині з секретаріату президента: „Звання Герой України не присвоюється за заслуги, які мали місце в минулому і не пов’язані зі становленням і розвитком незалежної України”. Навмисне не вказую чиновника, який поставив підпис під цим, м’яко кажучи, дивним документом: якщо навіть сам Віктор Андрійович, заклопотаний власними „месіанськими” ідеями, не відав про таке резонансне прохання від сотень тисяч ветеранів війни, то це тим більше свідчить про безлад, який панував у його оточенні. Власне, відписку (верх цинізму та юридичної безграмотності!) надіслала людина президента Ющенка.

Ось так: одні свято бережуть пам’ять про Олександра Молодчого, а інші брутально втоптують його ім’я в бруд. Невже відважний льотчик не гідний бути Героєм України?! А хто ж гідний? У переліку Героїв, яких свого часу так щедро обдаровував найвищими державними нагородами Віктор Андрійович, – не одна вельми сумнівна особа. Втім, навіть такі, безперечно, гідні високого звання українці, як поет Василь Стус, композитор Володимир Івасюк та ветеран Великої Вітчизняної війни Олексій Берест, котрий підняв прапор Перемоги над Рейхстагом, не були громадянами незалежної України. Саме тому, згідно з існуючим положенням про найвищу нагороду нашої держави, юридично не мають на неї права такі видатні постаті нашої історії, як Степан Бандера та Роман Шухевич. Власне, це й стало підставою для судового вердикту щодо позбавлення пана Бандери звання Героя. Мовляв, жодної політики – лише юридичний нюанс!

Опоненти очільника ОУН-УПА святкують перемогу, не усвідомлюючи, що тим самим створили небезпечний прецедент: адже тепер, за допомогою тієї ж самої Феміди, можна без проблем позбавити найвищої нагороди незалежної України, наприклад, громадянина Росії Олексія Береста... Безумовно, в цій ситуації своє вагоме слово має сказати нинішній президент.

Думаю, доцільно внести відповідні зміни в існуюче положення про звання Герой України.

Але все це, наголошую, не має жодного стосунку до видатного льотчика Олександра Молодчого, який понад 10 років прожив у незалежній Україні! Нагадаю, що президент Леонід Кучма в 1995-му та 1999 роках нагородив Олександра Гнатовича орденами Богдана Хмельницького II та III ступеня, назвавши Молодчого легендарним сином українського народу. То де ж логіка? Чому Олексій Берест (наголошую – громадянин Росії) за подвиг, здійснений у роки Другої світової війни, став Героєм України, натомість геніального льотчика Молодчого визнали негідним такого звання?!

Вікторе Андрійовичу, визнайте, що ви були неправі. Адже ви чи ваші чиновники несправедливо образили пам'ять про мужню, прекрасну Людину, завдавши невігойного болю близьким Олександра Гнатовича, знехтувавши думкою сотень тисяч ветеранів Другої світової.

Покайтеся, Вікторе Андрійовичу, можливо, тоді я знову поважатиму вас...

„Раптом якась хороша людина образиться?!“

Про надзвичайну скромність прославленого льотчика у Чернігові розповідають бувальщини. Ветеран війни Віктор Устинов у той час працював головним архітектором міста. І його на все життя вразила зустріч із Героєм Молодчим. Трапилося це так: Устинов звично проводив прийом громадян, раптом увійшла схвильована секретарка: „Вікторе Матвійовичу, в черзі до вас сидить двічі Герой Радянського Союзу Олександр Молодчий!“. Звичайно, молодий архітектор про подвиги легендарного льотчика знав, тож одразу вийшов із кабінету. А ось і знайоме обличчя – сивочолий чоловік непомітно примостився наприкінці черги. „Доброго дня, Олександр Гнатовичу! Ну що ж ви так, будь ласка, проходите“, – люб'язно запропонував Устинов. Молодчий ніяково привітався (вже почали озиратися люди) і стиха відповів: „Нічого, не турбуйтеся, я почекаю“. „Ви маєте право зайти без черги!“ – почав наполягати головний архітектор. „Дякую, але не думаю, що це буде правильно, – похитав головою Герой. – Знаєте, я краще посиджу. Не хвилюйтеся, все нормально...“.

Понад годину Олександр Гнатович скромно сидів у кутку, ніяковіючи під допитливими поглядами відвідувачів. До кабінету завітав останнім і чемно висловив своє прохання: „Хотів би побудувати гараж, якщо ви, звісно, дозволите“. „Ну, звичайно, дозволимо!“ – запевнив Устинов, який також почувався незручно, адже видатна людина стільки часу просиділа у нього в приймальні. А невдовзі головний архітектор особисто продемонстрував Героєві дуже зручне місце для майбутнього гаража. „Ну, як, Олександр Гнатовичу, ви задоволені?“ – життєрадісно поцікавився Устинов. Але видно було, що Молодчий вагається. „Вам щось не подобається, Олександр Гнатовичу?“ „Розумієте, місце занадто хороше... – замислився Герой. – А скажіть, Вікторе Матвійовичу, якщо я облаштую тут свій гараж, чи не викличе це невдоволення у когось із тутешніх жителів?“. „Ну... – зам'явся

архітектор, – у таких справах – усіляке трапляється”. „Тобто можуть бути невдоволені?” – уточнив Молодчий. „Можуть... – стенов плечима Устинов. – Але ви не хвилюйтеся: ділянка виділена абсолютно законно. Тим більше, ви – така заслужена людина, двічі Герой Радянського Союзу! Запевняю: все буде гаразд...”. „Знаєте, Вікторе Матвійовичу, – зітхнув прославлений льотчик, – ви, будь ласка, вибачте, що через мене змарнували стільки часу. Та я поки що зачекаю з гаражем. А раптом справді якась хороша людина образиться?”

Ось таку б скромність – нинішнім нашим можновладцям! Більшість із них тепер усіляко афішують свою побожність, демонстративно ходять до храму у велелюдні свята, тільки живуть чомусь не за божими заповідями. Совість перетворилася на товар, яким, виявляється, можна напрочуд вдало гендлювати. „Поэты ходят пятками по лезвию ножа и ранят в кровь свои босые души”, – писав Володимир Висоцький. Льотчик Молодчий постійно ходив по лезу. Він був дуже совісною людиною.

Як Молодчий собі онуку обрав

– Олександр Гнатович народився 27 червня, а я – 26-го. Можливо тому ми чудово розуміли одне одного, – дивиться на портрет Тетяна Кузнецова-Молодча. – Знаєте, чому багато хто вважає, що я – онучка Молодчого? Бо, відколи ми побралися з Сашею, Олександр Гнатович тільки так мене й називав: „Тетяночка, моя онучка”. Не Таня, а Тетяночка. Це у нього так лагідно, зворушливо виходило! І я теж ставилася до Сашиного дідуся як до рідної, дорогої людини. Пам’ятаю, коли він уже дуже тяжко хворів, я зайшла до оселі, а Олександр Гнатович цікавиться: „Галочко, а хто це завітав?”. Галина Олександрівна (його донька, мама мого чоловіка) пояснює: „Це – Таня”. „Таня? – дивується він. – Яка Таня?” – „Таня – дружина Саші” – „А, наша Тетяночка прийшла!” – і в його тихому голосі – скільки душевного тепла, що Галині Олександрівні аж незручно стало: як же це вона так осоромилася, забула, що я не Таня, а Тетяночка...

– Ти розкажи, як ми з тобою познайомилися, – посміхається Олександр.

– О, то така історія... – ніяковіє Тетяна. – Але, думаю, не варто. Це – моє, особисте. От буду старенькою бабусею, то, може, напишу мемуари!

– Будь ласка, розкажіть, – прошу її.

І, повагавшись, моя співрозмовниця поринає у спогади:

– Я закінчила педінститут і за розподілом працювала вчителькою в Городні. А одного разу приїхала до Чернігова на курси підвищення кваліфікації і в тролейбусі ненавмисне наступила на ногу молодому чоловікові. Хотіла вибачитися за необачність, але він це зробив першим. То був Саша. Я тоді мешкала в гуртожитку ПТУ на околиці Чернігова. Новий знайомий пішов мене проводити, розговорилися... Потім зустрічалися кілька днів. Він не сказав, що військовий (здається, я обмовилася, що не надто люблю людей у формі). І раптом Саша запрошує мене в гості – на день народження свого тата! Уявляєте? Ми ж тільки зустрілися, практично нічогосінько одне про одного не знаємо. Трохи поспілкувалися, але хіба це

привід знайомити дівчину зі своїми батьками?! Я розгубилася. А він: „Ну чого ти? Ходімо, це тебе ні до чого не зобов’язує. Не бійся!” – „А хто в тебе тато?” – „Історик. Закінчив Київський державний університет імені Тараса Шевченка...”. Не знаю, чому я погодилася. До когось іншого за подібних обставин нізащо б не пішла! Просто Саша викликав довіру... А що ж подарувати імениннику? Мабуть, йому, історичу, буде цікаво почитати про гетьмана Богдана Хмельницького (тоді саме з’явився в книжкових крамницях ошатно виданий тритомник Михайла Старицького). Але так сталося, що на день народження ми з Сашею прийшли не одночасно. Отож дзвоню в двері його квартири, стою, хвилююся, тримаючи букет квітів у руках. Двері відчиняються і я здогадуюся, що переді мною – Сашина мама, а поруч – іменинник. І обоє так радісно: „Ой, здрастуйте!”. Дуже гарно до мене поставилися, ніби чекали все життя...

– Ще б пак! Все-таки мені вже було 27 років... – додає Олександр.

– Так от, – продовжує Тетяна, – заходжу до кімнати і бачу – висить великий портрет, а за столом сидить оригінал (ніби щойно з картини) – Олександр Гнатович. По праву руку – його Шурочка, Олександра Дмитрівна. „А це – наша Тетяночка!” – представляє мене Сашина мама. Я буквально паленію, нічого собі – ще три дні тому ми з її сином навіть не здогадувалися про існування одне одного і раптом – Тетяночка та ще й наша! „І де ж ти її взяв таку хорошу?” – проникливо запитує Олександр Гнатович в онука. „У Городні”, – пояснює той. „Справді? Я ж там служив!” – задоволено промовляє дідусь. І я судомно пригадую, що раніше, під час мого навчання, в педінституті влаштовували зустріч із цією людиною. Начебто дуже відомий і шанований добродій. Але хто він? Ніяк згадати не можу! Сором та й годі... Сідаємо за стіл, починаємо неквапливо бесідувати і поступово я починаю розуміти, куди потрапила: Саша – військовий, його тато – Том Миколайович Кузнецов – військовий (полковник, старший викладач – начальник хімічної служби Чернігівського вищого військового авіаційного училища льотчиків), а милий дідусь, який так галантно посадив мене поруч із собою, – двічі Герой Радянського Союзу! Стіл накритий, треба їсти, а у мене виделка не штрикає і ніж не ріже – так від хвилювання руки тремтять. Однак Олександр Гнатович взявся мене опікати (ніби я вже була його онукою): „Тетяночко, якщо тобі заважає ніж, відклади його, не соромся...”. Врешті-решт святкова трапеза добігає кінця і я, щоб хоч трохи оговтатися, напрошуюся помити посуд. Стою на кухні, ретельно мию тарілки та келихи, а Саша все це носить. І раптом: „Таню, виходь за мене заміж!”. Я заклопотана, ще не прийшла до тями, ошелешено запитую: „Да-а-а?”. А він: „Радий, що ти погодилася!”. І одразу ж повідомляє новину своїм рідним. А я тоді просто машинально відповіла, так була збентежена... – сміється Тетяна. – Через три місяці ми одружилися і разом уже більше двадцяти років. До речі, на кожні свята неодмінно збиралася вся наша сім’я.

– Авжеж, родинні свята – це було святе. Всі мали прийти! – підтверджує Олександр.

– Ми дуже змістовно проводили час, – продовжує Тетяна. – Спілкувалися, жартували, співали, грали в лото... У Олександра Гнатовича було чудове почуття гумору. Він міг розсмішити, дотепно розповідаючи всілякі бувальщини, і водночас був уважним, вдячним слухачем. Бесідувати з ним було одне задоволення! А ще ми разом їздили в Городню. Дід Молодчий саджав усіх в автомобіль і родина вирушала в путь, щоб провідати мою маму, яку Олександр Гнатович дуже поважав і любив. Там він відпочивав душею – милувався краєвидами, пригадував свою буремну молодість.

– Переживши три інфаркти, дідусь все одно був душею компанії, – пригадує Олександр, – і на свята, в гарному товаристві, міг дозволити собі децицю спиртного. У нього була власна невеличка 25-грамова чарочка... Він ніколи не нудьгував – завжди знаходив, чим зайнятися. У своєму поважному віці був невгамовним. Про таких чоловіків кажуть: головастий і рукатий. Одним словом – господар. Все робив власними руками! У нього була „Волга” 21-ої моделі, то щозими влаштував їй профілактику – знімав двигун, акуратно перебирав там усе й задоволено ставив на місце. Автівка у дідуся завжди знаходилася в ідеальному стані! Коли б не вертався, навіть пізно увечері, за будь-якої погоди, неодмінно старанно мив і протирав машину. Фактично автомобіль замінив йому літак. Дідусь сидів за кермом до 76 років, доки у нього не зіпсувався зір. Молодчий не користувався громадським транспортом: його впізнавали, а він не любив привертати до себе зайвої уваги, отож чимчикував пішки. І навіть коли йому було вже важко ходити, все одно наполегливо крокував сам! Дідусь власноруч забивав гвіздки. Міг полагодити годинник, холодильник, телевізор, газову плиту, праску... Майстерно виготовляв моделі літаків. Нерідко приходжу, а він щось завзято ремонтує: паяльник ввімкнений, каніфоллю пахне...

– Також Олександр Гнатович був неперевершеним кулінаром, – додає Тетяна. – Чудово готував борщ, суп харчо, бефстроганов... Власне, у роду Молодчих всі чоловіки вміли куховарити. І мій Саша – теж неабиякий кухар! А ще Молодчий був пристрасним рибалкою. Причому ловила рибу разом із ним уся сім'я: дружина, зять, донька, онук і онучка. Улюблені місця – Боромики, Снов'янка. Вирушали й до Дніпра. Це були такі пам'ятні, романтичні поїздки!

– Дідусь практично не рибалив сам, – підтверджує Олександр. – Якщо не могла зібратися вся родина, вони відправлялися вдвох із бабусею. І, я вам скажу, бабуся Шура ніколи не бурчала з цього приводу (адже відомо, що, зазвичай, дружини не надто привітно ставляться до такого хобі). Навпаки вона рибалила з великим задоволенням, аж молодшала на очах!

– Недалеко від Десни була дача: скромна, але ошатна, доглянута. Відчувалася хазяйська рука... – продовжує Тетяна. – Олександра Дмитрівна чудово шила, вишивала і дуже смачно готувала. Сніданок, обід та вечеря завжди були за розкладом. Однак і культу з їжі ніхто не влаштував – звикли дотримуватися міри, не переїдати...

– Взагалі, дідусь надзвичайно кохав свою дружину, – захоплено говорить Олександр. – Навіть у 70-літньому віці він міг відвести її в

перукарню і потім спокійно дві години очікувати в машині, доки Шурочка приведе себе в порядок.

– Олександра Дмитрівна першою пішла з життя. Вона тяжко хворіла, – смутніє Тетяна, – і Олександр Гнатович надзвичайно трепетно ставився до неї, доглядав, як за малою дитиною. Це було зворушливо до сліз!

– Дідусь ніколи не клопотався за себе: не просив ні землі, ні будинків, ні елітного місця в лікарні, завжди терпляче стояв у чергах. Принципово не просував кар'єрними шаблями ні сина, ні зятя, ні онука. Я закінчив Іркутське вище військово-авіаційне інженерне училище, то мої однокурсники широко дивувалися: „Як ти з таким дідусем потрапив до Сибіру?!” – посміхається Олександр. – Мій тато – Том Кузнецов, здобувши освіту у Костромському військово-хімічному училищі та Київському державному університеті ім. Т. Шевченка, понад 30 років служив у Військово-повітряних силах – у Вінниці, на Донбасі, в Молдавії, на Далекому Сході; ліквідував наслідки аварії на Чорнобильській АЕС: з 26 квітня 1986 року по 15 червня 1988-го його чотири рази направляли на роботу в 30-кілометрову зону (загалом півроку там трудився). Я теж у 1986-му, одразу після аварії, 14 днів працював на обробці авіаційної техніки, яка прибувала із зони. Якщо в перші дні аварії люди ще не знали всієї правди й не усвідомлювали, наскільки це небезпечно, то незабаром уже всі розуміли, як це може позначитися на здоров'ї. Звісно, дідусь хвилювався за нас із татом, але йому ніколи навіть на думку б не спало замовити слово за когось зі своїх рідних. Навпаки, як людина військова, він був абсолютно переконаний: якщо Батьківщина – в небезпеці і необхідно стати на її захист, його близькі повинні знаходитися на передовій. Так само, до речі, й тато мій вважав. Коли все це трапилося, він просто сказав: „Ось, синку, і настав наш час!”. Чорнобиль забрав здоров'я батька. Та й мені, відверто кажучи, дісталось...

– Олександр Гнатович тоді якось підбадьорював вас? – запитую.

– Що ви, – дивується співрозмовник, – дідусь взагалі про це й словом не прохопився. Жодного разу! Для нього то були цілком зрозумілі речі: зять та онук виконують наказ Батьківщини, тож будь-які балачки – зайві. Тата викликали вночі. Прокинувся, дивлюся: а він уже в польовій формі, з валізкою на випадок тривоги в руці. Я тоді ночував у батьків і нічого не збагнув. Наступного дня (27 квітня) відбулися урочистості – 35-літній ювілей ЧВВАУЛ (Чернігівського вищого військового авіаційного училища льотчиків). Ми, молоді офіцери, в парадній формі вшанували загиблих – поклали квіти до Вічного вогню на Меморіалі Слави. Але ще з самого ранку начальник ТЕЧ (технічно-експлуатаційної частини) полку попередив: „Після свята маєте прибути в аеропорт Півці для виконання поставлених задач”. Достеменно ніхто нічого не знав. Однак, зайшовши в технічний будиночок 5-тої авіаескадрильї, я побачив мокрі ОЗК (хімічно-захисні костюми). Того дня з Чорнобиля повернулися близько десяти вертольотів і техніка проходила дезактивацію на базі аеродрому ЧВВАУЛ (в/ч 55618). І хоч тоді нікому ще нічого не пояснювали, проте ми розуміли: сталося щось дуже серйозне. Їхати потрібно було негайно – бозна куди й невідомо на скільки, отож вирішили з

хлопцями випити на прощання по сто грамів. Все-таки свято! А це ж були часи Горбачова, антиалкогольна кампанія. Спускаємося з Болдиної гори, підходимо до магазину, а там вишикувалася довжелезна черга – кілька сотень спраглих громадян. І що ви думаєте? Всі ці люди, які нетерпляче тупцювали біля гастроному, почувши наше прохання, виявили дивовижну солідарність – пропустили захисників Вітчизни без черги...

– У січні 1987-го в будинку офіцерів ЧВВАУЛ Сашиного тата – Тома Кузнецова – урочисто нагородили орденом „За службу Батьківщині” III ступеня. А мій майбутній чоловік отримав тоді медаль „За відзнаку у військовій службі” I ступеня. До цього такими медалями нагороджували ветеранів Афганістану, – пояснює Тетяна. – Звичайно, Олександр Гнатовичу було приємно, що його зять та онук не підвели, впоралися із завданням. Але Молодчий дуже спокійно ставився до слави, не прагнув її і так само сприймав успіхи своїх близьких. Головне, щоб робота була виконана, як слід!

– Попри таку неймовірну скромність, його скрізь впізнавали і ставилися з великою повагою. Причому і прості люди, і влада. На ювілеї дідуся (70, 75, 80-ліття) до Чернігова приїжджала вся еліта Військово-повітряних сил колишнього Радянського Союзу, – розповідає Олександр. – Молодчий не прагнув урочистостей і ніякових від промов на свою честь; хоч бойові побратими говорили душевно та щиро – стара гвардія просто не могла не привітати легендарного льотчика й свого хорошого товариша. Тому на базі ЧВВАУЛ, за підтримки місцевих властей, ювілеї двічі Героя відзначали. Скільки видатних людей приїздили в такі дні до нашого міста!

– А ще Олександр Гнатович дуже любив дітей, – пригадує Тетяна. – Із задоволенням виступав у школах. І сусідські дітлахи його обожнювали! Дідусь до малечі ставився лагідно, пригощав цукерками, давав гроші на морозиво...

– А ви знаєте походження свого прізвища? – цікавлюся.

– Принагідно десь прочитав, що Молодчий – з давнього дворянського роду, але не в цьому суть. Я просто констатую, бо зараз модно купувати собі титули графів та баронів, – зітхає Олександр. – Дідусь цим не переймався. Головне, щоб прізвище не перекручували. Бо до Молодчого слово „молодший” жодного стосунку не має.

– Олександр Гнатович, навіть в останні місяці життя, тримався дуже мужньо, – пригадує Тетяна. – Не хотів нікого обтяжувати своєю недугою. Ми щиро вдячні колишньому очільнику Військово-повітряних сил України, генерал-полковнику запасу Вікторові Стрельникову, який, дізнавшись про тяжкий стан Молодчого, прислав літак із досвідченими медиками. Олександра Гнатовича забрали до центрального авіаційного шпиталю, намагалися врятувати. Однак серце старого воїна не витримало...

Красиве небо

Герой відійшов у вічність 9 червня 2002-го – на 82-му році життя. А вже наступного дня президент Російської Федерації (який, до речі, особисто вітав Олександра Гнатовича з 80-літтям) надіслав скорботну телеграму:

„Александр Игнатьевич Молодчий был настоящим патриотом, честным и мужественным офицером. Вся его жизнь была примером верного служения долгу и своему Отечеству. Легендарный лётчик отважно сражался в годы Великой Отечественной войны и много сделал для укрепления отечественной авиации в мирное время. Имя Александра Игнатьевича навсегда останется в памяти его коллег и друзей, всех, кто знал этого яркого и талантливое человека”.

11 червня надійшла телеграма зі співчуттям і від президента України Леоніда Кучми, який назвав Олександра Молодчого „легендарним сином українського народу”.

Поховали видатного льотчика у Чернігові. В останню путь його проводжали тисячі людей. А через рік, за сприяння міськради, відбулося урочисте відкриття мармурового пам’ятника двічі Героєві, про виготовлення якого подбав командувач Військово-повітряних сил Віктор Стрельников.

Пам’ять про Олександра Гнатовича бережуть в Україні, Росії та Білорусі. У 1949 році на центральній площі Луганська урочисто встановили бронзовий бюст двічі Героя Радянського Союзу Олександра Молодчого. Нині ще один бюст прославленого льотчика знаходиться в Луганській школі № 13, названій тепер на честь видатного земляка. З’явилася в Луганську й вулиця Молодчого.

Коли в 1983 році Олександр Гнатович став почесним громадянином Чернігова, то з цієї нагоди посадив іменне дерево, яке й зараз росте у сквері за обласним академічним музично-драматичним театром ім. Т. Шевченка. Вулиця Східночеська, де свого часу мешкав Герой, тепер носить його ім’я (до речі, тодішній начальник Чернігівського військового ліцею з підвищеної фізичної підготовки полковник Іван Остренко, виступаючи на святі з нагоди перейменування вулиці, запропонував назвати на честь Олександра Молодчого і військовий ліцей, – як на мене, гарна ідея, до якої варто прислухатися!). У Чернігові (на будинку обласного військкомату і на вулиці Щорса, № 6) та в м. Узин, на Київщині, встановлено меморіальні дошки. Також меморіальну дошку в 2001 році урочисто відкрили в Росії – у Благовіщенську, на будинку, в якому жив Олександр Гнатович.

Іменні літаки Молодчого є в Україні („Ту-22 МЗ”, бортовий номер 80 – в музеї авіації у Полтаві) та в Російській Федерації (у м. Енгельс Саратовської області). У гімні Дальньої авіації Росії і нині звучать слова:

*В карманах наших – крошки табака
И звёзды, что собратъ успели ночью.
Пуškai нас помнят эти облака,
Как помнят Чкалова, Тарана и Молодчего!*

Зараз у Луганську проводиться незалежне інтерактивне опитування мешканців області „Видатні люди Луганщини”. В ефірі обласного телебачення показують документальні фільми про знаменитих земляків – Молодчого, Ворошилова, Даля, Дунаєвського, Луспекаєва... Виступають

фахівці, а жителі висловлюють свою думку – голосують за найдостойніших. Переможець визначиться незабаром, але вже відомо, що серед лідерів – двічі Герой Радянського Союзу Олександр Молодчий. Олександра Гнатовича підтримує понад 45 відсотків опитаних! Причому за легендарного льотчика голосують не лише люди похилого віку, а й молодь.

20 грудня 2007 року в Чернігові створили Благодійний фонд імені двічі Героя Радянського Союзу Олександра Молодчого. Онук видатного льотчика – Олександр Кузнецов-Молодчий (голова правління), його дружина Тетяна (директор фонду) та відомий меценат Олександр Шкурат (заступник голови правління) продовжують справу Тома Кузнецова (автора резонансних книг „Доля Героя” і „В небі Чорнобиля”) з увічнення пам’яті легендарного льотчика, підтримки інвалідів війни та ліквідаторів аварії на ЧАЕС.

„Всі добрі справи нашого фонду (а це – реставрація пам’ятників та братських могил ветеранів Другої світової, турбота про дітей-інвалідів та малозабезпечені родини, численні військово-патріотичні акції, книговидання, спортивні змагання) відбуваються за підтримки та безпосередньої участі депутата Чернігівської міської ради Олександра Шкурата, – наголошує Тетяна. – Олександр Володимирович – небайдужа людина, яка цікавиться нашою історією. Він – цілеспрямований, відвертий, надійний. А ще – справжній патріот України. Хтось лише імітує бурхливу діяльність, глибокодумно виголошуючи гасла, а Олександр Шкурат дійсно багато працює і результати його роботи – вагомі. До того ж, як меценат, Олександр Володимирович щороку виділяє значні кошти. Це при тому, що він – не Рокфеллер, просто трохи заможніший за інших. Гроші ні для кого не бувають зайвими. Він міг би придбати собі, скажімо, ще одну автівку або зайвий раз відпочити з родиною на курорті. Однак ця людина за власні кошти, зароблені тяжкою працею, реставрує пам’ятники загиблим у Другій світовій війні. Всім би нашим співвітчизникам таку свідомість – Україна б процвітала!”

Тетяна Кузнецова-Молодча працює вчителькою початкових класів у школі № 34. У них із Олександром – двоє дітей. Первістка хотіли назвати Єгором. Однак у Молодчого, якому повідомили радісну новину про народження правнука, вже був не дуже хороший слух. Він поцікавився: „Як назвали хлопчика?” – „Єгором!” – „Сашею? – розчулився Олександр Гнатович. – Чудове ім'я!”. Дідуся вирішили не розчаровувати. Так Єгор став Сашею. Нині це – 20-річний юнак, який навчається в університеті. А донечці Ангеліні – п’ять з половиною років. Життя продовжується! Дівчинка, схожа на янгола, вже знає, що на великому портреті, що прикрашає її оселю, зображений прадід Олександр – Герой, подвигами якого захоплюються мільйони людей.

„Олександра Гнатовича не стало 9 червня 2002 року. Закінчився його найтриваліший політ, політ довжиною в життя. Здійнявшись одного разу хлопчиком у розпечене небо Донбасу, він опустився через десятиліття у священну землю Полісся, яка прийняла його навечно. І хто знає, де зараз його душа? Можливо там, високо над хмарами, поруч із „білими лебедями”, котрі несуть бойове чергування у неозорих просторах небесного океану”, – ці

хвилюючі рядки написав Олександр Кузнецов-Молодчий, онук видатного українця. „Білим лебедем” називають літак „Ту-160”.

А публіцист Ігор Поліщук так уявив останню мить життя двічі Героя Радянського Союзу Олександра Гнатовича Молодчого: „Говорят, лётчики не умирают. Они просто улетают и не возвращаются. Селятся себе в небе, в облюбованных местах, и продолжают жить. Очень красивое небо было в тот день над Черниговом. Солнечное, в синем парадном мундире. Оно встречало своего сына...”.

7 лютого 2011 року

ЛЮБИМЕЦ НЕБА

Чернигов – это не только величественные соборы, древние пушки на Валу, неповторимые пейзажи Болдиной горы, очаровательные улицы и скверы, а, в первую очередь, прекрасные люди, которые жили и живут здесь. Наш город стал родным и для легендарного лётчика Александра Молодчего. В годы Второй мировой войны на весь мир гремели фамилии: Молодчий, Покрышкин, Кожедуб... Именно Александр Молодчий первым из лётчиков дальней авиации бомбардировал Берлин. А в 1942-м, когда фашисты стояли под стенами Сталинграда и Гитлер самоуверенно заявлял, что отныне ни одна советская бомба не упадёт на столицу непобедимого Третьего рейха, 22-летний украинец передал радиogramму с борта своего самолёта: „Москва, Сталину. Нахожусь над Берлином. Задание выполнено. Молодчий”.

В неполных 23 он уже имел две Звезды Героя Советского Союза. В 1943-м и 1944 годах его ещё дважды представляли к этой награде. Адольф Гитлер считал Александра Молодчего своим личным врагом. В мае 1945-го за плечами молодого лётчика было 311 боевых вылетов (из них 287 – ночных), 1300 часов в огненном небе, более 600 тысяч километров боевых маршрутов. Для него не существовало никаких преград: чтоб ни случилось, лётчик Молодчий всегда прорывался к цели. И за всю войну он ни разу не был ранен.

О выдающемся лётчике, почётном гражданине Чернигова, генерал-лейтенанте авиации Александре Игнатьевиче Молодчем рассказывают родные – внук Александр Кузнецов-Молодчий и его жена Татьяна.

„Соль земли”

Здание по улице Щорса, 6 привлекает внимание мемориальной доской – здесь жил дважды Герой Советского Союза А. И. Молодчий. Его близкие пригласили меня в свою уютную квартиру. Удобная мебель, уникальные книги, большой, мастерски нарисованный портрет Александра Игнатьевича. Поэтому меня всё время не покидало ощущение, что прославленный лётчик слушает нашу беседу, добродушно улыбаясь в усы. Синие, как небо, проникновенные глаза. Красивое лицо, умудрённое опытом прожитых лет. Каждую вещь Александра Игнатьевича, который жил в этой квартире, его родные берегут, как семейную реликвию.

„Дедушка родился 27 июня 1920 года в Луганске, – начинает рассказ Александр Кузнецов-Младший. – Его отец Игнат Максимович трудился на Луганском паровозостроительном заводе, а в то время среди рабочих железнодорожники считались элитой. Прадед был мастером на все руки, его очень уважали. Однажды воры украли у семьи всю одежду – Игнату Максимовичу не в чем было даже пойти на работу. Но, узнав о случившемся, коллеги Молодчего тут же принесли ему свои вещи. Он и сам был отзывчивым, старался поддержать людей в беде. А ещё – рассудительным,

поэтому рабочие на заводе, родственники и соседи часто обращались к нему за советами. Прадед – Георгиевский кавалер (за воинскую доблесть награждён тремя Георгиевскими крестами, один из которых хранится в семье). А супруга Игната Максимовича – Мария Андреевна – была домохозяйкой, воспитывала четверых детей. Такая весёлая щебетуха, приветливая, гостеприимная. Прекрасная хозяйка – с раннего утра уже трудилась, как пчёлка, и, поскольку относилась к домашней работе с любовью, всё у неё ладилось”.

Кстати, когда родился маленький Саша (будущий генерал-лейтенант авиации Александр Молодчий), бабушка Нюра (мама Марии Андреевны), взглянув на обаятельного мальчугана, растроганно произнесла: „Этот генералом будет!”. Кто бы мог подумать, что она окажется такой провидицей...

„Дед рассказывал мне, что в детстве, когда донимал голод, он ходил с ровесниками к хлебокомбинату. Мальчишки собирали рассыпанные зёрна и приманивали птиц, а потом палками сбивали их и жарили на костре. Несчастных птиц было по-человечески жаль, но что поделаешь, если нужно спасти себя... – на мгновение задумывается Александр, поглядывая на портрет знаменитого деда: – Собственно, я прекрасно помню и Игната Максимовича, любившего сажать меня к себе на колени. Другой правнук никак не мог выговорить имя Игнат, произносил: „Дед Гад”, и глава семейства укоризненно вздыхал: „Какой я тебе гад? Я же твой прадед!”. А я, подлиза такая, называл его ласково – Игнатиком, и сердце старого воина и трудяги оттаивало. Поэтому мы с ним были лучшими друзьями! Между прочим, он никогда не повышал голос на детей и тем более не лупил маленьких проказников, однако умел сказать так, что мы быстро утихомиривались. Просто не хотелось огорчать такого хорошего Игнатика! А вот Мария Андреевна могла и немного пошуметь, призывая нас к порядку. Впрочем, прабабушка также принципиально не применяла физическую силу – они с Игнатом Максимовичем были интеллигентными, образованными людьми, так и детей, внуков и правнуков воспитывали – в атмосфере уважения и любви к каждому члену семьи. Вообще, когда вспоминаю те годы, у меня всегда возникает ассоциация: возле дома цветут вишни и яблоки, всё семейство сидит на дворе за накрытыми столами и задушевно поёт украинские народные песни. У нас же родственников много – от Донбасса до Краснодара (были в роду и атаманы казачьих кубанских станиц) и, что интересно, все они чудесно пели по-украински. Собственно, к нашему гостеприимному дому постоянно стекалась родня. Но Игнат Максимович спиртным не злоупотреблял – как правило, поднимал рюмку на праздники и принципиально не начинал трапезу, пока на столе не появлялось нарезанное сало... Прадед умер от сердечного приступа. Когда мы его последний раз проводывали в больницу, он долго не отходил от окна, грустно смотрел нам вслед, словно прощался. А 3 января 1966 года его не стало. Именно о таких людях, как Игнат Максимович, говорят: „Соль земли”, – убеждён мой собеседник. – Безусловно, то, что Александр Молодчий воспитывался

именно в такой семье, повлияло на его характер и дела. Дедушка был совестливым человеком и всегда отстаивал справедливость. Он никогда не кривил душой, не приспосабливался, не подхалимничал, говорил то, что думал, ценил мужественных, порядочных людей и презирал негодяев, какие бы высокие должности те не занимали. В старости дедушка всё больше становился похожим на прадеда: лицом, фигурой, походкой, даже такие же усы отрастил. Оба были крепкими мужиками: Игнат Максимович привык кувалдой махать, а Александр Игнатьевич мог взяться рукой за автомобиль и оторвать машину от земли”.

Александр Молодчий увлёкся авиамодельным спортом и вскоре пятнадцатилетний паренёк занял первое место на всесоюзных соревнованиях. Сашу неудержимо манило небо, поэтому, несмотря на юный возраст, он настоял, чтобы старшие товарищи учили его летать на аэропланах. В 1937-м семнадцатилетний Александр вступил в 11-ю Луганскую военную школу пилотов имени пролетариата Донбасса, которую успешно закончил в следующем году. „Невысокий, коренастый юноша, чернявый волос непокорно выбивается из-под лётного шлема. Лицо озарено энергией и решительностью. В красивых глазах цвета неба – лёгкий оттенок мечтательности”, – так в 1940-м писала об Александре Молодчем газета „Красная звезда”.

„Для лётчика первый самостоятельный полёт – знаменательное событие. Существует неписанный закон: пилот приземляется, выходит из самолёта и угощает всех папиросами, а последнюю закуривает сам. И вот Молодчий завершает свой первый полёт. Коллеги разбирают папиросы, одна остаётся. А он им: „Берите, мужики, я ж не курю”, – улыбается внук Александра Игнатьевича. – Кто-то из присутствующих фыркнул: „Ну, конечно, куда ему курить. У него ещё молоко на губах не высохло...”. Молодчего эта шутка так зацепила! Тогда ведь вся страна, начиная с Иосифа Виссарионовича, пыхтела. Неужели он, Саша, хуже других курсантов, с наслаждением дымящих папиросами? Вот и начал после отбоя, втайне от всех, тренироваться курить в кустах, пока не привык. А потом так втянулся, что выкуривал по две пачки „Казбека” ежедневно. Нравились ему именно эти папиросы – привкус такой особый, с кислинкой. И длилось это до 1965 года, когда в Москве старенький врач-кардиолог, узнав о пагубной для здоровья привычке генерала, сурово предупредил: „Александр Игнатьевич, имейте в виду – или жить, или курить...”. С того времени дедушка не выкурил ни одной сигареты”.

До 1941 года Александр Молодчий освоил скоростной бомбардировщик „СБ” и вскоре стал заместителем командира эскадрильи 420-го авиаполка особого назначения.

„10 мая 1941-го Александр Игнатьевич женился, – продолжает рассказ Татьяна Кузнецова-Молодчая. – Со своей Шурочкой (Александрой Дмитриевной Завиркиной) он познакомился на танцах. Полк стоял в Орле, и Молодчий с товарищем провожали домой двух Шурочек – чернявую и светловолосую. Причём Александр пошёл с блондинкой, хоть понравилась

ему брюнетка. Однако уже на следующий день он решительно объяснился с приятелем: „Извини, но я влюбился в девушку, которую ты провожал...”. Шура уже работала бухгалтером, а её родители, как и родные Александра Игнатьевича, были железнодорожниками. Она очень вкусно готовила, поэтому в гости к молодожёнам часто приходили приятели-лётчики, чтобы попробовать кулинарные шедевры Шурочки и задумчиво побеседовать возле большого самовара. 22 июня 1941 года прозвучал сигнал боевой тревоги, но сначала все восприняли это как очередную тренировку (раньше, в связи с напряжённой ситуацией, проводилось много учебных тревог). Поэтому на вопрос супруги („Ты ведь недолго?”) Александр успокаивающе ответил: „Готовь вареники с вишнями, я вскоре возвращусь с товарищем”. Однако прийти домой тогда ему уже не судилось...”.

„Рыцарь неба”

На следующий день после начала войны Александр Молодчий прибыл в Воронеж, где формировался полк особого назначения. Пилотов учили летать ночью, в сложных метеорологических условиях. В этом полку он и воевал более трёх лет (сначала заместителем, а потом – командиром эскадрильи). И уже 22 октября 1941-го за удачно исполненные боевые операции получил свою первую Звезду Героя (вообще, Молодчий – единственный в истории, кто удостоился высшей награды – звания Героя Советского Союза, воюя на самолёте „ЕР-2”). Он первым среди лётчиков дальней авиации бомбардировал Берлин. Эскадрилья Молодчего наносила удары по военно-промышленным центрам фашистской Германии и её вассалов – совершала полёты на Берлин, Будапешт, Бухарест, Кенигсберг, Хельсинки... Часто – по два боевых вылета за ночь! Но, исполняя самые сложные задания, Александр Молодчий чувствовал себя в небе, как дома: ни вражеские зенитки, ни ужасная погода не могли воспрепятствовать отважному лётчику. Он каждый раз уверенно преодолевал все преграды, сбрасывая смертоносный груз.

В своей книге „По целям ближним и дальним” маршал авиации Николай Скрипко так вспоминает о подвигах выдающегося лётчика: „Патриотические слова подкреплялись боевыми делами. Экипаж, где командиром был Герой Советского Союза Александр Игнатьевич Молодчий, а штурманом – Сергей Иванович Куликов, исполнял роль лидера, которому требовалось в ночных условиях отыскать замаскированную немецкую базу горючего, осветить и обозначить этот важный объект.

Экипаж уверенно вышел на цель. Сделав несколько кругов, сбросили осветительные авиабомбы. Стало светло, как днем. Отыскав запрятанную в складках местности, тщательно замаскированную базу горючего, легли на боевой курс. И вот сброшена первая серия авиабомб. Вспышки, взрывы, затем опять темно. Однако штурману удалось уточнить местонахождение ёмкостей с горючим. Следует новый заход на цель. На этот раз у гитлеровцев не выдерживают нервы, и они открывают бешеный огонь.

Но уже поздно – бомбовый удар пришёлся точно по цели! На земле взметнулся столб пламени. Экипаж-лидер разведал замаскированную цель и поджёг её. А тем временем к объекту подошла ударная группа наших самолётов. Как подтвердила партизанская разведка, в результате ночного налёта экипажей 3-й авиадивизии, взорвали несколько больших ёмкостей и сожгли около 400 бочек с ГСМ. Неприятельская база, снабжавшая фашистские танки горючим, прекратила своё существование.

А буквально через несколько дней экипаж капитана А. И. Молодчего действовал в качестве лидера при налёте на железнодорожный узел Брянск. Хорошо осветив цель „САБами” и уничтожив вражеский эшелон фугасными авиабомбами, он обеспечил лётчикам части условия для эффективного удара по важным целям. В результате успешного бомбометания, были разрушены выходные стрелки железнодорожного узла. Но, выполняя задание, самолёт-лидер, принявший на себя весь зенитный огонь, получил более 60 пробоин и был подбит. Машина плохо слушалась рулей, лётчику с большим трудом удавалось удерживать её в горизонтальном полёте. И, тем не менее, Александр Молодчий успешно довёл повреждённый самолёт до своего аэродрома”.

27 августа 1942 года враг стоял под стенами Сталинграда, и Гитлер самоуверенно заявлял об очередной блестящей победе Третьего рейха. Фюрер и главный фашистский идеолог Геббельс патетически клялись соотечественникам, что отныне ни одна советская бомба не упадёт на их столицу. Берлин был окружён четырьмя линиями противовоздушной обороны! Однако советские лётчики прорвались к цели. Несмотря на суперсложные условия погоды (сильный ливень, грозу и шквальный ветер), экипаж Александра Молодчего первым проложил маршрут к фашистской столице и осуществил мощный бомбовой удар. 22-летний украинец передал радиogramму с борта своего самолёта: „Москва. Сталину. Нахожусь над Берлином. Задание выполнено. Молодчий”.

„Вообще, в тот момент даже шороха нельзя было подавать, чтобы не привлекать внимания врагов. Ведь нужно было ещё благополучно возвратиться назад, – объясняет Александр Кузнецов-Молодчий. – Однако накануне полёта на борт самолёта установили радиоаппаратуру. Молодчий не соглашался, доказывал: „Лучше лишнюю бомбу загрузить!”. Но его не послушали: „Будешь возвращаться домой, доложишь, что справился”. Вот он и решил: „Раз так – доложу, только в небе над Берлином. И радиogramму передам Сталину”. Действительно, дедушка был человеком с характером!”.

Вернувшись с задания, лётчик и штурман так описывали свой удар по столице фашистской Германии: „Примерно за тридцать километров до Берлина мы увидели автостраду, ведущую к городу, а также – канал и озёра. Ещё несколько мгновений, и под нами Берлин. Мы рассматривали его совершенно отчётливо, как днём. Огромный тёмный город. Ни единого огня. Как только мы очутились над ним, в небе начали шарить прожекторы. Очевидно, немецкие слухачи уловили звук летящего самолёта. Начала бить зенитная артиллерия. Первая мысль – скорее сбросить бомбы. Но задание у

нас было чёткое – сбросить их над определённым объектом. И мы продолжали путь. Предстояло лететь ещё три минуты до центра. Группе прожекторов удалось поймать наш самолёт, но удачным маневром мы вышли из первого пучка лучей. Подошли к центру города. Бомбы сброшены. А ещё – 10 тысяч листовок на немецком языке. Увидели пожары и взрывы. Быстро развернулись на восток. И тут началось!..”.

„Противовоздушная оборона Берлина была очень мощной, – вспоминает маршал авиации Николай Скрипко. – Экипажам приходилось прорываться сквозь сплошную завесу зенитного огня. Прожектора снова поймали самолёт Молодчего, но лётчик искусно маневрировал, стремясь вырваться из цепких лучей прожекторов, уйти из опасной зоны. И он вышел победителем из этого напряжённого поединка! Бомбардировщик не получил каких-либо серьёзных повреждений... В ночь на 30 августа авиация дальнего действия ещё совершила налёт на столицу фашистской Германии. В результате бомбардировки, в Берлине возникло 48 очагов пожара. Также наши авиачасти бомбили Данциг, Штеттин, Кенигсберг, Тильзит”.

В то время Александр Молодчий совершил уже 150 боевых вылетов. Причём часто приходилось по 10-12 часов летать в режиме чрезвычайной секретности – то есть сбить могли не только чужие, но и свои. В кабине было очень холодно, однако меховые рукавицы, выданные пилотам, ставали непригодными за один полёт.

В 1942-м в Берлине фашисты чувствовали себя в полной безопасности, поэтому вначале даже поверить не могли, что их столицу бомбардируют советские лётчики. Потом Геббельс неловко оправдывался: мол, это была спецоперация военно-воздушных сил Великобритании. Впрочем, английские газеты тут же опротестовали слова фашистского идеолога, опубликовав заявления руководителей своего военного ведомства: „27 августа британских самолётов в небе над Берлином не было”. Гитлеру пришлось признать очевидное и назвать украинца Александра Молодчего своим личным врагом. Так было развеяно миф о непобедимости Третьего рейха. Фактически именно этот день стал переломным во всей второй мировой войне. 31 декабря 1942 года мужественный лётчик получил вторую Звезду Героя. А на следующий день в штаб Донского фронта лично позвонил Иосиф Сталин и сердечно поздравил первого в дальней авиации дважды Героя Советского Союза Александра Молодчего.

„То была другая эпоха. Безумно храбрые мальчишки запрыгивали в кабины своих «боевых лошадок» и сразу становились мужиками, минуя юность. Они очень любили свою страну. По-настоящему, без балды. Они порвали знатных «стервятников» Геринга, смотря им прямо в глаза – в буквальном понимании этих слов – со своих, порою деревянных, кабин, благодаря этой любви. Кто из них выжил – стал матёрым асом. Они могли летать уже без карт, ориентируясь по могилам друзей...” – писал в статье „Братья по небу” публицист Игорь Полищук (еженедельник „ТВ-парк”, 30 июня – 6 июля 2003 года).

„Неистовым лётчиком” окрестил Александра Молодчего один из „божков” Третьего рейха Герман Геринг, хваленые истребители которого (в то время – грозные, суперсовременные самолёты) оказывались абсолютно беспомощными в поединках с, казалось бы, не слишком проворным бомбардировщиком украинца. „Заколдованный он, что ли?!” – в который раз спрашивали ошарашенные фашисты, когда самолёт Молодчего снова благополучно вырывался из адского обстрела, произведя прицельный бомбовой удар.

Об Александре Игнатьевиче слагали легенды. Вспоминая о тех временах, ветеран Второй мировой войны, авиамеханик Николай Горбунов рассказывает: „В основном дальние бомбардировщики „Ил-4” у нас летали. Машина, видно, хорошая, немцы все время пытались нас в напряжении держать. И бомбили, и диверсантов забрасывали. Одно время даже своих овчарок тренировали для нападения на наших часовых. Выскочит такая собака из лесу ночью, и нет человека. Задавит – сделать ничего не успеешь. И задачи перед лётчиками стояли отнюдь не рядовые. Одного из пилотов настолько сильно маскировали, что его в лицо никто не знал. Только издали можно было наблюдать, как самолет его выкатывают из ангара и к вылету готовят. От других машин он отличался баками повышенной вместимости. Ещё знаю, что многие экипажи просто отказывались с тем пилотом летать. Я только через несколько лет после войны узнал имя этого человека – Александр Молодчий, дважды Герой Советского Союза. В историю Второй мировой он вошёл, как первый советский лётчик дальней авиации, бомбивший Берлин. Ему удалось это сделать ещё в первые годы войны. До самой Победы он летал на дальние расстояния, появлялся всегда неожиданно, ночью, бомбил врага в самом его логове. На обратном пути сбавлял обороты двигателя до минимума, машина камнем к земле шла, но по инерции продолжала двигаться вперед. Он такими опасными маневрами умудрялся на бомбардировщике уходить из-под огня зениток и истребителей, а заодно топливо экономил. („Амурская правда”, 5 мая 2011 года).

Ему действительно невероятно везло. Он по-настоящему любил небо, чувствовал его, как родного человека. И небо отвечало ему взаимностью. Александра Молодчего миновали пули. И каким бы тяжёлым не оказывался полёт, он всегда возвращался с задания – живым и невредимым. За всю войну бесстрашный лётчик не получил ни единого ранения. Поэтому не удивительно, что слова: „В небе – Молодчий!” вызывали такой панический ужас у врагов.

Впрочем, судьба выдающегося лётчика была не только розами выстелена – хватало и тернов. „18 сентября 1941 года авиаполк, в котором служил дедушка, проводил разведку и уничтожил подразделение фашистов возле города Демьяновска Новгородской области. Но самолёт Молодчего подбили... – мой собеседник задумчиво всматривается в портрет, словно прислушиваясь к Александру Игнатьевичу, спокойному и в то же время по-

военному сосредоточенному: – Тогда он положил машину на крыло и симитировал падение. Увидев шлейф пламени, фашисты решили, что советскому бомбардировщику – конец и прекратили огонь. Однако Молодчий выровнял самолёт, погасил пожар и дотянул до родного аэродрома... А этот случай произошёл на Калининском фронте. Тогда дед также оказался на грани жизни и смерти. Бомбардировщик Молодчего был серьёзно повреждён, и Александр Игнатьевич приказал экипажу оставить самолёт. Но услышал в ответ: „Командир, мы будем с тобой вместе – до конца!”. Им таки удалось приземлиться – ночью, вслепую, на поляну в густом лесу. Это было невероятно – один процент из ста, что останутся живыми. Увидев уцелевший самолёт, окружённый деревьями, штурман восторженно произнёс: „Саша, ты – настоящий рыцарь неба!”.

Через 60 лет после окончания Второй мировой войны (7 мая 1995-го) Президент Украины Леонид Кучма торжественно вручил первые ордена Богдана Хмельницкого (современные рыцарские награды) прославленным лётчикам – дважды Героям Советского Союза Александру Молодчему и Анатолию Недбайлу.

„Откровенно говоря, до успешных полётов на Берлин, у советских лётчиков были и неудачные попытки, – продолжает рассказ Александр Кузнецов-Молодчий. – Тогда дивизия под командованием легендарного лётчика Водопьянова находилась под Ленинградом и по приказу Сталина должна была бомбить фашистскую столицу и другие города. Но самолёты, по решению „сверху”, были слишком перегружены бомбами и топливом, поэтому не могли подняться в небо с грунтовой взлётно-посадочной полосы. Это привело к авариям: двигатели не выдерживали нагрузок, загорались, и только чудом не случилось взрыва. А у самолёта Молодчего за пределами аэродрома вырвало шасси. Тут подъехал генерал Пётр Жигарев, похлопал молодого лётчика по плечу, похвалил: „Молодец, вовремя шасси прибрал!”. Тот попытался объяснить, что шасси лежит в канаве. Однако генерал, не выслушав пилота, быстро сел в машину и укатил дальше...”.

Рассказывал Александр Игнатьевич внуку и такой курьёзный случай: „Однажды ему понадобилось взлететь с чужого аэродрома (то есть аэродром был советским, но прославленного лётчика там не знали в лицо). Молодчий торопился и попросил диспетчера пропустить его быстрее. Однако, взглянув на интеллигентного юношу, руководитель полётов возмутился: „Ишь, какой молодчик!”. „Не молодчик, а Молодчий”, – сдержанно ответил Александр. „Много вас тут таких слоняется. Тоже мне герой!” – фыркнул офицер. „Не герой... А дважды герой”, – буркнул себе под нос... Вообще, дедушка к подобным ситуациям относился с юмором. Действительно, кто же мог подумать, что такой ещё молодой, вовсе не воинственный с виду пилот и есть тем самым бесстрашным воздушным асом, чья фамилия гремела на всех фронтах”.

Две Звезды Героя. А должно быть четыре!

В 2003-м, когда в Чернигове открывали памятник Александру Молодчему (тогда прошёл год после его смерти), помянуть легендарного лётчика съехались его однополчане. И боевой замполит Сергей Фёдоров, служивший вместе с Александром Игнатьевичем, грустно сказал: „Хочу извиниться... Зря мы тогда Сашку не поддержали. Его ведь ещё дважды выдвигали на звание Героя Советского Союза! Безусловно, он заслуживал. Но мы подумали: всё-таки парень уже имеет две Звезды Героя. Молодой ещё!”.

Так Александр Молодчий и не получил две высшие государственные награды, хоть 3 ноября 1943 года был представлен к Звезде Героя за освобождение Киева, а 13 мая 1944-го – за освобождение Украины.

Конечно, дело не только в возрасте. Молодчий всегда имел собственное мнение и не боялся отстаивать его перед высшим руководством. Не терпел зазнайства, напыщенности и лицемерия, ценил людей независимо от должностей и звёздочек на погонах. К тому же, некоторые старшие офицеры очень завидовали молодому лётчику.

Как-то после боевого вылета он вылез из своего бомбардировщика в мокрой от пота гимнастёрке и услышал от холёного полковника, что стоял невдалеке: „Саша, у тебя уже столько наград, что хватит на всю жизнь. Не пора ли перейти на штабную работу?”. Молодчий оглянулся и резко ответил: „Я штаны в кабинетах протирать не умею, а кто вам мешает воевать и получать награды?!”. Естественно, после таких откровенных слов Александр нажил себе ещё одного недоброжелателя. Поэтому ничего удивительного, что документы на третью и четвертую Звезды Героя попали под сукно.

Обратите внимание: оба эти документа связаны с Украиной. Александр Молодчий бомбил вражеские подразделения на железнодорожных станциях Киева, Харькова, Полтавы, Кременчуга, Бахмача... А вот в родной Луганск его не пустили – командование понимало, насколько сложно сбрасывать смертоносные бомбы на город своего детства.

В сентябре 1943-го необходимо было нанести удар по железнодорожному узлу Нежина. Фашисты вели огонь из четырёх орудий большого калибра. Да ещё и погода – нелётная: небо затянули густые чёрные тучи, хлестал неугомонный ливень, ничего не видно! Однако Молодчий всё-таки отыскал зазор между хмурыми тучами, вывел самолёт на цель и, как всегда, был точен. Также вблизи станции Нежин ему пришлось сдерживать натиск фашистских истребителей.

Кстати, когда в мае 1943 года на фронт только что прибыли будущие выдающиеся лётчики Кожедуб и Покрышкин, Александр Молодчий был уже дважды Героем Советского Союза и командовал эскадрильей.

Осенью 1944-го Александр Игнатьевич „квартировал” в деревне Количевка Черниговского района – там дислоцировался 2-й гвардейский Смоленско-Будапештский авиаполк бомбардировщиков дальнего действия. Оттуда майор Молодчий совершал свои рейды на Кенигсберг, Тильзит, Данциг, Берлин...

В этом же году его эскадрилья отличилась на участке Опочка – Остров. Сначала с 1800-метровой высоты бомбардировщики нанесли сокрушительный удар по позициям врага, а потом, снизившись до 300 метров, обстреляли фашистские самолёты в укрытии. А когда на один из железнодорожных узлов, занятых советскими войсками, неожиданно налетели „Мессершмитты”, эскадрилья Молодчего тут же пришла на помощь своим и отбила атаку фашистских истребителей.

„Житель села Калиновки, на Донбассе, инвалид гражданской войны, пчеловод Николай Иванович Клименко внёс на приобретение самолёта для фронта сто тысяч рублей и получил благодарность от Сталина. На эти деньги было куплено американский самолёт „B25D” („Митчелл”), который назвали „Олег Кошевой” и передали, по просьбе крестьянина, дважды Герою Александру Молодчему, – показывает уникальные фотографии внук Александра Игнатьевича, – и на нём дедушка летал последние полтора года Великой Отечественной, сбил шесть истребителей. После войны он приезжал к этому пчеловоду – Николаю Ивановичу – на Донбасс, они встречались семьями, сидели за накрытыми столами и пели украинские песни”.

Общался лётчик и с известными „Кукрыниксами” – творческим коллективом художников. Они специально приезжали к Молодчему на фронт, чтобы собственными глазами увидеть, как воюет Герой. Вот как описали художники эту встречу: „Молодчий – живой, энергичный, на редкость скромный и приятный человек, согрел нас своей задушевной беседой. Умно и не без юмора рассказал нам о своих знаменитых налётах на Берлин. Мы сразу полюбили его, и он привязался к нам. Молодчий посадил нас в свой самолёт, взмыл в небо и показал искусство высшего пилотажа...”. „Кукрыниксы” нарисовали портрет Александра Игнатьевича, который экспонировался, в частности, на выставке в Москве – в честь 25-летия Красной Армии. А в фондах Третьяковской галереи хранится картина Вяткина „На Берлин!”, где также изображён Александр Молодчий.

Его фотографии размещались и на листовках, разбрасываемых из советских самолётов над Москвою, Сталинградом, Ленинградом и другими городами для поднятия боевого духа соотечественников. Сейчас на бигбордах, как правило, появляются политики, реже – популярные киноактёры и певцы. А в годы Второй мировой в Москве развешивали плакаты с портретом Молодчего, подписанные: „Воюй, как Александр!”.

„Много лет дедушка дружил с Владимиром Робулем. Они вместе воевали. Самолёт Владимира Даниловича сбили, он попал в плен к фашистам и пытался бежать. Его ловили, пытали, травили собаками, сажали в карцер. Лицо у Робуля было одной сплошной раной – обожжённое, вырванные куски тела... – волнуется мой собеседник. – Он был ужасно изнеможен, но не покорён и при первой же возможности хотел вырваться на свободу. Со второй попытки ему это удалось – еле живой (в ранах завелись паразиты), дополз к своим. Боевые побратимы Владимира Даниловича были потрясены увиденным: их Володя напоминал страшного монстра из потустороннего мира, мало похожего на живого человека. Его еле узнали! Трудно было

поверить, что этот человек выздоровеет и тем более вернётся в строй. Однако, всем смертям назло, Робуль выжил. А вскоре за ним приехали сотрудники НКВД: тогда считалось, если побывал в плену, значит – предатель, враг народа. Человека могли ни за что расстрелять (без суда и следствия – по законам военного времени) или уечь в ГУЛАГ. Но вмешался Молодчий: „Это – боевой лётчик и он останется здесь. Я ручаюсь за него своей головой!“. То была неслыханная дерзость – за сопротивление „компетентным органам“ даже дважды Герой рисковал попасть в штрафбат (из маршалов и генералов погоны срывали!) или вообще распрощаться с жизнью. Однако офицеры НКВД ушли ни с чем, а Владимир Робуль потом громил фашистов вместе со своим отчаянным командиром. Кстати, Владимиру Даниловичу хотели присвоить звание Героя Советского Союза. Но, когда лётчик попал в плен, о его Звезде Героя сразу же „забыли“. Хорошо, что вообще в живых остался... Дедушка и Робуль дружили после войны – до самой смерти Владимира Даниловича. Собственно, именно фронтовой побратим пригласил Молодчего переехать в Чернигов. Потом дядя Володя часто приходил к нам в гости, он прекрасно играл на семиструнной гитаре и пианино. Это был очень мужественный и порядочный человек. Мой крёстный отец”.

Александр Молодчий был и новатором в военном деле. Именно он начал использовать осветительные авиабомбы. Их сбрасывали из самолётов перед бомбардировкой объектов, чтобы подсвечивать цели. Выдающийся лётчик успешно реализовал и свою идею повышения бомбовой нагрузки самолётов за счёт уменьшения количества горючего. Также ему принадлежит идея использования подвесных топливных баков. До 80-летнего возраста Александр Игнатьевич мог часами восторженно рассказывать правила аэродинамики, мастерски изображая примеры на бумаге.

Он досконально знал авиационную технику и превосходно предвидел планы врага. А вот спрогнозировать решения Молодчего фашисты не могли – слишком уж изобретательно и нестандартно действовал лётчик. Он чувствовал себя в небе, словно сильная, свободная и раскрепощённая птица. Гордо парил над землей, и, казалось, никто не сможет остановить этот полёт.

Однако в жизни Александр Игнатьевич был чрезвычайно скромным человеком, не хотел славы и не любил дифирамбов, а слово „подвиг“ всегда заменял привычным – „работа“.

Когда окончилась война, Молодчему не было и 25-ти. За плечами – 311 боевых вылетов (из них 287 – ночных). 1300 часов в огненном небе, более 600 тысяч километров боевых маршрутов (это – 15 витков вокруг земного шара по экватору). На груди – 2 Звезды Героя, 3 ордена Ленина, 2 ордена Боевого Красного Прапора, ордена Красной Звезды, Отечественной войны I степени, Александра Невского, орден Красного Прапора Монгольской Народной Республики, ордена и медали Румынии и Венгрии, медали за оборону Москвы, Сталинграда, Ленинграда, за взятие Кенигсберга и Берлина... Уже в независимой Украине „рыцаря неба“ Александра Молодчего наградили орденами Богдана Хмельницкого II и III степени.

Прославленный маршал Баграмян так сказал об Александре Игнатьевиче: „У каждого героя – свой подвиг. Иногда он совершает его за считанные минуты, иногда – даже за секунды. У Александра Молодчего подвиг длился все 1418 огненных дней и ночей”.

Всё это время отважного лётчика преданно ждала его супруга – любимая Шурочка. Именно о такой любви написал проникновенное стихотворение. „Жди меня” Константин Симонов. Можно только представить состояние Александры Дмитриевны, когда она получила из фронта похоронку на своего брата и его фотографию, обагрённую кровью. Конечно, не только привередливая „госпожа удача”, но и большая, нежная, верная любовь оберегала Александра Игнатьевича в годы военного лихолетья. Он постоянно рисковал жизнью, исполняя самые сложные задания. Смерть всё время сигала рядом и не раз заглядывала в синие, как небо, глаза. Но он спасся из огненного ада. Впереди была большая жизнь, наполненная нелёгкими, суровыми буднями и ежедневной кристально чистой любовью. Он выжил, он возвратился...

„Для меня в воздухе начальник тот, кто лучше летает!”

Весной 1946 года первый гвардейский авиакорпус Дальней авиации, в котором служит Александр Молодчий, передислоцируется из Польши на Украину – в Чернигов. В 1947-м Александр Игнатьевич – заместитель командира 37-го Смоленско-Будапештского авиаполка, а на следующий год – слушатель Ивановской высшей офицерской лётно-тактической школы командиров воинских частей. В 1949-м Молодчий – уже командир 121-го гвардейского Севастопольского Краснознамённого авиаполка в Городне и Новозыбкове (тогда же ему присвоили звание полковник).

„Однажды произошёл такой случай, – рассказывает внук Александра Игнатьевича. – Получив аварию, самолёт упал в болото вблизи деревни Смяч Щорского района, в 25-ти километрах от Городни; и нужно было как-то вытянуть его, доставить на аэродром. Предлагали там же, на месте аварии, разобрать самолёт на части. Но Молодчий, как всегда, поступил по-своему: лишь немного подморозило, лично залез в кабину пилота, сумел взлететь и благополучно приземлился на аэродроме в Городне. Однако начальство мужественный поступок не оценило – наоборот генерал-лейтенант Тупиков ещё и выругал дважды Героя за самоуправство. Однополчанин Молодчего – полковник Пономаренко – вспоминает, как лётчики восторгались своим бесстрашным командиром, и поведение Тупикова восприняли как личную обиду. Ведь Александр Игнатьевич мог вообще не рисковать или, по крайней мере, поручить сложное задание кому-то из подчинённых; но, приняв неординарное решение, справился сам. Таким он был всегда: умелым командиром, прекрасным лётчиком и надёжным товарищем, который никогда не прятался за чужими спинами на фронте и в мирное время неоднократно рисковал жизнью, не сомневаясь, брал ответственность на себя, на всё имел собственное мнение, был очень прямолинейным, не признавал полутонов”.

„Моя мама, Любовь Андриановна, ещё ребёнком бегала вместе с ровесниками взглянуть на самолёт, потерпевший аварию на краю их деревни. И видела, как Александр Игнатьевич спасал технику из топи. Собственно, люди в этом селе до сих пор помнят (уже внукам и правнукам своим пересказывают), как Герой Молодчий поднял в небо самолёт, – говорит Татьяна Кузнецова-Молодчая. – И вот, спустя много лет, моя мама познакомилась с Александром Игнатьевичем. У них были такие дружеские, трогательные отношения! Кстати, в Городне хорошо помнят и супругу Молодчего. На красивую, статную Шурочку поневоле заглядывались мужчины. Александра Дмитриевна сама ездила на автомобиле „ЗИС-101”. Водить машину её учил муж. Сначала получалось не всегда – однажды наехала на забор, и Александр Игнатьевич её ругал – конечно, волновался не за машину, а за безопасность любимой женщины. Дома он к жене всегда обращался ласково, а тут – не выдержал. Впрочем, скоро Шурочка чувствовала себя за рулём автомобиля значительно уверенней... После войны семья не имела особого достатка, но они постоянно делились с родственниками, помогали, чем могли. Запомнились жителям Городни и увлекательные футбольные баталии, которые проходили в гарнизоне. Вообще, в каждое дело, за которое брался, Александр Игнатьевич буквально вкладывал душу, ведь просто не мог иначе”.

В 1951-1952 годах прославленный лётчик служил заместителем, а потом – командиром 22-й гвардейской Краснознамённой Донбасской тяжёлой бомбардировочной авиадивизии Дальней авиации, которая размещалась в Белоруссии – в Бобруйске. Сейчас эта дивизия дислоцируется на территории Российской Федерации – в г. Энгельс Саратовской области. Именно там находится именной стратегический бомбардировщик „Александр Молодчий”. Это – ударная сила российских военно-воздушных сил. Кстати, впервые в истории стратегической авиации военные бомбардировщики России – „Александр Молодчий” и „Василий Сенько” – совершили полёт в Венесуэлу по приглашению президента этой страны Уго Чавеса.

С марта 1954-го – по декабрь 1957 года Александр Игнатьевич командовал первой стратегической авиадивизией Дальней авиации, дислоцировавшейся в г. Узин Киевской области (в 1955-му он стал генерал-майором). Стратегические бомбардировщики – это козырная карта мировой политики, ведь даже один самолёт способен нанести чрезвычайно мощный удар по вражеской территории. Молодчему в то время было лишь 34 года. Но именно ему доверили возглавить первую стратегическую дивизию советских суперсамолётов. Между прочим, у легендарного лётчика было интересное прозвище: „Генерал вперёд”, то есть, в основном, именно ему доверяли самые сложные боевые задания.

В 1958-1959 годах Александр Игнатьевич учился в Москве, в Академии Генштаба, которую закончил с отличием (он был старостой „золотой группы”, состоявшей из Героев Советского Союза).

„В столице СССР дедушка жил с семьёй, – продолжает рассказ Александр Кузнецов-Молодчий, – и раньше от всех слушателей Академии приходил домой. Искренне удивлялся: „Ну, что они там так долго учат? Это же – очень просто!“. Наука ему давалась легко. Он как воевал хорошо, так и учился. Много читал, интересовался историей, литературой. Вообще, даже в пожилом возрасте дедушка всё время пытался узнать что-то новое. Правда, он намучился, пока выучил немецкий. Шутил: „Вот не люблю фашистов, так и язык их мне не даётся!“. Нередко поневоле и засыпал за столом – над „неприступным“ учебником по „ненавистному“ языку. Однако Молодчий был человеком настойчивым, поэтому экзамен по немецкому сдал успешно. Зато даже в 75 дед вдохновенно чертил сложные графики по аэродинамике на салфетках! Он, кстати, неплохо рисовал, мог буквально за считанные минуты изобразить чей-то портрет. А ещё – сочинял стихи, писал мемуары. И на полях своих рукописей удивительно точно рисовал различные модели самолётов. Между прочим, немало лётчиков было одновременно талантливыми художниками и литераторами, а, например, Антуан де Сент-Экзюпери стал классиком мировой литературы”.

Александр Молодчий летал на всех типах самолётов Дальней авиации Советского Союза. Вот какой случай произошёл в 60-е годы, когда он служил первым заместителем командующего 5-й Воздушной армии Дальней авиации в г. Благовещенске-на-Амуре. Однажды Молодчему позвонил маршал В. Судец: „Ты новый самолёт типа „ЗМ“ будешь осваивать?“ – „Я уже имею допуск“ – „Правда? А кто же тебя вывез в небо?“ – „Инспектор-лётчик дивизии“ – „Так он же твой подчинённый!“ – „Ну и что? Для меня в воздухе начальник тот, кто лучше летает”.

В 1961-м Александр Молодчий стал командиром 8-го Отдельного Краснознамённого Смоленского тяжёлого бомбардировочного авиационного корпуса Дальней авиации. В марте этого же года он первым поднялся в небо с грунтовой полосы Благовещенского аэродрома на реактивном самолёте „Ту-16”. На следующий год ему присвоили звание генерал-лейтенанта. А в 1963-м, впервые в истории советской авиации, Молодчий совершил полёт на стратегическом самолёте „ЗМ” (с полным боекомплектом на борту) с ледового аэродрома в Заполярье.

Александр Игнатьевич стоял у истоков создания стратегической ракетноносной авиации СССР. Суперсовременные советские самолёты несли ежедневное боевое дежурство, преодолевая огромные расстояния (с дозаправкой в воздухе) над всеми континентами – океанами и морями, тундрой и тайгой. И прославленный генерал, как в годы своей фронтовой юности, лично совершал самые сложные полёты.

Как уничтожали Молодчего

Однако новаторские идеи молодого генерала, его решительный характер и заострённое чувство справедливости, а также невероятная популярность Молодчего среди лётчиков вызвали откровенную зависть у высшего военного руководства. Его начали недвусмысленно попрекать: мол,

не гоже высовываться вперёд, пренебрегая советами старших товарищей, нужно уважать субординации и вообще знать своё место – то есть служить, как все. Но, даже попав в немилость, Александр Игнатьевич, искренне переживая за дело, не мог смириться с бездарными решениями начальства. Поэтому послал откровенное письмо со своими предложениями в Министерство обороны СССР, в котором обосновывал необходимость реорганизации Военно-воздушных сил Советского Союза.

К сожалению, в Москве молодого генерала не поддержали, а разгневанные карьеристы решили раз и навсегда расправиться с опасным правдоискателем. А поскольку командирские качества Молодчего и его героическая биография не вызывали никаких сомнений, „серые кардиналы” совершили подлость. Вот как рассказывает об этом в своих мемуарах генерал-полковник авиации, Герой Советского Союза Василий Решетников: „Командир корпуса Молодчий – непокорный. Работает много, ищет новые пути повышения боеготовности. Он – инициативный и настойчивый, но не все его начинания находят поддержку у нового командующего Дальней авиацией. В споре с ним постепенно возникает чрезвычайно острый конфликт, в котором, как оказалось со временем, правым оказался Молодчий. Сложно сказать, чем бы всё тогда завершилось, но вмешался случай: Молодчий приболел – прихватило сердце. Откровенно говоря, ничего особенного: отлежался бы и прекрасно служил дальше. Однако командующий этим случаем воспользовался: сразу же отрядил к пациенту целую бригаду врачей с суровым вердиктом: списать бунтовщика”.

Для Александра Игнатьевича, обожавшего небо и не мыслившего своей жизни без него, это была катастрофа. У лётчика, который привык к экстриму и легко, с удовольствием исполнял суперсложные приёмы пилотирования, коварно отобрали право летать. Опытный боевой командир, новатор военного дела вдруг, усилиями нескольких угодливых, беспринципных эскулапов, превратился в „человека, непригодного для военной службы”. В 1965-м, в расцвете сил, 45-летнего генерал-лейтенанта авиации, дважды Героя Александра Молодчего отправили в запас.

Такое решение ошеломило лётчиков. Защитить Александра Игнатьевича пытались известные пилоты, фронтовики, Герои Советского Союза, несколько секретарей обкомов партии и первый секретарь ЦК КПУ Пётр Шелест, которые лично обращались к министру обороны – маршалу Советского Союза Малиновскому. Но „кремлёвские небожители” уже решили судьбу опального генерала: „Сам виноват – слишком неудержим и неуступчив! Ничего – будет наука другим...”. Пройдут годы, и генерал-полковник Василий Решетников признает: „Должность командующего Дальней авиации Советского Союза должен был получить Александр Молодчий”.

Александр Игнатьевич был не только Профессионалом (это о таких, как он, говорят: „Лётчик от Бога!”), но и настоящим патриотом своей Родины, честным и порядочным человеком, искренне верующим в идеалы

добра и справедливости. А победило зло (причём у Молодчего коварно отобрали главное дело его жизни), и все с этим смирились.

Герой возвратился в Луганск – город своего детства, хоть сердцем постоянно был вместе с отважными лётчиками, представлял себя за штурвалом мощного самолёта, гордо преодолевающего тысячи километров в необъятных небесных просторах. Он, как и раньше, переживал за свои нереализованные идеи, за любимое дело, которому посвятил столько бурных и в то же время прекрасных лет. У него нестерпимо болела душа!

„Впрочем, он выздоровел, собрав волю в кулак, нашёл силы, – вспоминает Александр Кузнецов-Молодчий, – и в 1966-1968 годах руководил Луганским областным топливным трестом. Свою деятельность на этой должности начал с того, что построил комфортные душевые для рабочих. Всюду был армейский порядок: в туалетах – всегда чисто, вымыто, выстиранные полотенца... Я всё это хорошо помню, ведь в детстве не раз бывал у него на работе. Но, опять таки, дедушка – боевой офицер, который привык служить Отечеству и жить на честно заработанную зарплату. Он никогда не воровал, не лукавил. И вдруг попал в среду, существующую по совершенно иным „понятиям“. Вы же понимаете, что такое топливный трест? Кто-то привык брать взятки, красть государственное имущество и, при необходимости, „задабривать“ проверяющих. Естественно, принципиальный новый директор начал бороться с хапугами и ворами, не взирая на должности: провинился, позарился на чужое – значит, не достоин трудиться на предприятии! Однако у некоторых уволенных нашлись влиятельные покровители. Возник конфликт: на Молодчего давили, он нервничал, однако не соглашался на сомнительные компромиссы. Каждый раз заявлял: „Пока я тут – руководитель, в топливном тресте бардака не будет“. Конечно, такая психологическая атмосфера негативно повлияла на здоровье Александра Игнатьевича. Добавьте ещё и экологически вредную среду: утром надеваешь чистую рубашку, а вечером воротничок – чёрный. Это же – Луганск, тогда все шахты и заводы на полную мощность работали! Начались проблемы с сердцем...”.

Выздоровев, Молодчий принял непростое решение – переехать с семьёй в другой город. Но куда? И тут фронтовой друг Владимир Робуль, проживающий в Чернигове, предложил: „Саша, Шурочка, приезжайте к нам. Вы же знаете, как здесь хорошо!“. „А и в самом деле, – подумал Александр Игнатьевич, – я ведь освобождал эти края. Чернигов – город красивый, с тысячелетней историей, уникальными памятниками архитектуры, уютными парками и скверами, чудесной речкой Десна, восхитительными пейзажами. Почему бы не поселиться в этом благодатном крае? Тем более, если там живут лучший друг – Володя Робуль и его приветливая супруга Елена!“.

Так всё и вышло: с 1968 года и до самой своей смерти легендарный лётчик жил в Чернигове – сначала в доме на Комсомольской, потом – на улице Щорса, 6. Пока позволяло здоровье, занимался военно-патриотической работой – помогал ветеранам, проводил встречи с молодёжью, написал две книги мемуаров: „В пылающем небе“ и „Самолёты идут в ночь“.

В 1991-м Александр Игнатьевич, не сомневаясь, сразу же откликнулся на просьбу украинского военного руководства – лично приехал в Узин, где находилась стратегическая авиадивизия Дальней авиации, чтобы успокоить лётчиков. Именно благодаря мудрости и взвешенности Молодчего, тогда удалось уладить серьёзный, опасный конфликт: опытные лётчики, гордость отечественной авиации, присягнули на верность независимой Украине, а военные самолёты остались на территории нашего государства.

Впрочем, Украина так и не воспользовалась своим шансом: патетические заявления о богатой и могучей державе остались лишь на бумаге. Доморощенные правители, в основном, занимались собственными „избушками” и банковскими счетами, ловко делили заводы и фабрики, а ещё – рьяно боролись за власть и постоянно принимали бездарные решения.

Настанет час и все, виновные в позорных преступлениях, содеянных на протяжении двух последних десятилетий против собственного народа, будут названы поимённо. И у кого-то из будущих правителей, наконец-то, хватит совести извиниться перед гениальным лётчиком Александром Молодчим, который выжил в голодные 30-е, одержал победу в самой большой мировой войне, возродил из руин великую страну, но так и не смог пережить трагедии, происходящей просто на его глазах в независимой Украине: банкротство мощнейших предприятий, обнищание народа, коррупцию и беспредел чиновников. Никчемные правители уничтожали и дело его жизни: стратегические самолёты – краса и гордость современной авиации – были просто порезаны на металлолом! Боевые лётчики, присутствующие в то время на аэродроме, не скрывали слёз, когда умирали эти могучие серебристые птицы... Представляю, что творилось тогда в душе отважного воина, который одолел жестокую фашистскую навалу, но не смог противостоять бюрократической чиновничьей машине, цинично и бездушно растоптавшей Героя.

„На сороковой день после смерти супруги Александр Игнатьевич вернулся с кладбища очень опечаленным, – рассказывает Татьяна Кузнецова-Молодчая. – Соседи сказали, что какой-то парень расспрашивал у них о Герое. А тут и этот молодой человек объявился: представился корреспондентом всеукраинской газеты, специально приехавшим в Чернигов, чтобы взять интервью у легендарного лётчика и сфотографировать его в парадном мундире, со всеми орденами и медалями. Александр Игнатьевич был человеком вежливым, поэтому, несмотря на плохое самочувствие, побеседовал с гостем. А когда тот начал готовить фотоаппарат, Молодчий объяснил: „Извините, я пережил большое горе и слишком плохо сейчас выгляжу, чтобы фотографироваться для газеты. Однако у меня есть вполне нормальный фотопортрет. Если вас это устраивает, подождите немного, я сейчас принесу”. Корреспондент охотно согласился... А вскоре Александр Игнатьевич обнаружил пропажу: взял китель, чтобы повесить в шкаф, а на нём – вместо двух Звёзд Героя, только колодочки. Вор так торопился, что не имел времени аккуратно отцепить награды, поэтому, как вандал, сорвал их... Естественно, мы сразу же

обратились в милицию. Молодчий был шокирован таким циничным и наглым грабежом. Очень переживал! Для него эти награды были бесценными, как память о погибших боевых побратимах, отчаянные полёты под обстрелом вражеских зениток и яростные поединки с фашистскими истребителями. Мы также были в отчаянии, ведь награды дедушки – семейные реликвии. Поэтому предлагали даже собственный автомобиль тому, кто возвратит Александру Игнатьевичу утраченные Звёзды Героя (хоть мы – обычные люди, не олигархи). Но разыскать вора не удалось. Каким же нужно быть подонком, чтобы совершить такое преступление! Конечно, всё это окончательно подорвало здоровье ветерана”.

Государство так и не смогло защитить своего Героя – вернуть легендарному лётчику его боевые награды. Собственно, это должно было стать делом чести для украинской милиции. Но о какой чести и достоинстве можно говорить, когда на мой вопрос о ненайденных до сих пор Звёздах Героя, один из так называемых защитников порядка с досадой ответил: „Вам что, делать нечего? Ещё о царе Горохе вспомните! Сколько лет прошло, а вы всё надоедаете из-за какой-то ерунды. Тут людей убивают – и ничего...”. Не понимает человек. Уже до седых висков дожил, а не понимает. Если такие искали, то и не удивительно, что не нашли. Между прочим, изверг, учинивший подобное злодеяние, по-моему, вполне способен совершить и жестокое, вероломное убийство...

К сожалению, уничтожали Молодчего и после его смерти. А как иначе можно оценить позорный поступок тогдашней украинской власти?! Судите сами. Когда Александр Игнатьевич ушёл из жизни, более 600 тысяч (!) ветеранов Второй мировой войны из Украины и России (известные и уважаемые люди) обратились к президенту Виктору Ющенко с ходатайством о присвоении прославленному лётчику, дважды Герою Советского Союза, генерал-лейтенанту авиации Александру Молодчему высшей награды нашей страны – звания Герой Украины. Аргументов – больше, чем достаточно! Александр Игнатьевич родился в Украине, освобождал её от фашистских захватчиков (напомню, что он так и не получил две Звезды Героя за подвиги, совершённые в 1943-м и 1944 годах), уже в мирное время, честно и самоотверженно служил своему народу. Выдающийся лётчик был гражданином независимой Украины и похоронен в родной земле. К тому же, приближался юбилей – 90-летие со дня рождения Александра Молодчего.

И какой же подарок получил Александр Игнатьевич от своей державы? Бездарную бюрократическую отписку, присланную его семье из секретариата президента: „Звание Герой Украины не присваивается за заслуги, имевшие место в прошлом и не связанные со становлением и развитием независимой Украины”. Специально не называю чиновника, поставившего подпись под этим, мягко говоря, странным документом. Если даже сам Виктор Андреевич, озабоченный собственными „мессианскими” идеями, не ведал о таком резонансном ходатайстве от сотен тысяч ветеранов войны, это тем более свидетельствует о хаосе, царившем в умах его окружения. Собственно,

отписку (верх цинизма и юридической безграмотности!) прислал человек президента Ющенко.

Вот так: одни свято берегут память об Александре Молодчем, а другие безнравственно втоптывают его имя в грязь. Неужели отважный лётчик не достоин быть Героем Украины?! А кто же достоин? В перечне Героев, которым в своё время так щедро присваивал высшие государственные награды Виктор Андреевич, – не одна весьма сомнительная особа. Впрочем, даже такие, бесспорно, достойные высокого звания украинцы, как поэт Василий Стус, композитор Владимир Ивасюк и ветеран Второй мировой войны Алексей Берест, поднявший прапор Победы над Рейхстагом, не были гражданами независимой Украины. Именно поэтому, согласно с существующим положением о высшей награде нашей страны, юридически не имеют на неё право такие выдающиеся личности нашей истории, как Степан Бандера и Роман Шухевич. Собственно, это и стало главным аргументом для судебных вердиктов, лишивших руководителей ОУН-УПА звания Героя. Мол, никакой политики – всего лишь юридический нюанс!

Оппоненты Бандеры празднуют победу, не осознавая, что тем самым создали опасный прецедент. Ведь теперь, с помощью той же Фемиды, можно без проблем лишит высшей награды независимой Украины, например, гражданина России Алексея Береста... Безусловно, в этой ситуации нужно внести соответствующие изменения в существующий документ о звании Герой Украины.

Но всё это, подчёркиваю, не имеет никакого отношения к выдающемуся лётчику Александру Молодчему, более десяти лет прожившему в независимой Украине! Напомню, что президент Леонид Кучма в 1995-м и 1999 годах наградил Александра Игнатьевича орденами Богдана Хмельницкого II и III степени, назвав Молодчего легендарным сыном украинского народа. Где же логика? Почему Алексей Берест (гражданин России) за подвиг, совершённый в годы Второй мировой войны, стал Героем Украины, а гениального лётчика Молодчего признали недостойным такого звания?!

Виктор Андреевич, признайте, что вы были неправы. Ведь вы или ваши чиновники, проигнорировав мнение сотен тысяч ветеранов Второй мировой, оскорбили память о мужественном, прекрасном Человеке и причинили незаживающую боль родным Александра Игнатьевича. Покайтесь, Виктор Андреевич, возможно, тогда я снова смогу уважать вас...

„Вдруг какой-то хороший человек обидится?!“

В Чернигове и сейчас рассказывают удивительные истории о чрезвычайной скромности прославленного лётчика. Ветеран войны Виктор Устинов в то время работал главным архитектором города. И его на всю жизнь впечатлила встреча с Героем Молодчим. Случилось это так. Устинов проводил обычный приём граждан, вдруг вошла взволнованная секретарша: „Виктор Матвеевич, в очереди к вам сидит дважды Герой Советского Союза Александр Молодчий!“. Конечно, молодой архитектор о подвигах

легендарного лётчика знал, поэтому сразу вышел из кабинета. А вот и знакомое лицо – человек с седыми висками незаметно примостился в самом конце очереди. „Здравствуйте, Александр Игнатьевич! Ну, что же вы так, пожалуйста, проходите”, – любезно предложил Устинов. Молодчий смущённо поздоровался (уже начали оглядываться люди) и тихо ответил: „Ничего, не беспокойтесь, я подожду”. „Вы имеете право зайти без очереди!” – начал настаивать главный архитектор. „Благодарю, но не думаю, что это будет правильно, – покачал головою Герой. – Знаете, я лучше посижу. Не волнуйтесь, всё нормально...”.

Более часа Александр Игнатьевич скромно сидел в углу, смущаясь под любопытными взглядами посетителей. В кабинет зашёл последним и вежливо обратился с просьбой: „Хотел бы построить гараж, если вы, конечно, разрешите”. „Ну, естественно, разрешим!” – заверил Устинов, также чувствовавший себя неловко, ведь выдающийся человек столько времени просидел у него в приёмной.

А вскоре главный архитектор лично продемонстрировал Герою удобное место для будущего гаража. „Ну, как, Александр Игнатьевич, вы довольны?” – жизнерадостно поинтересовался Устинов. Однако видно было, что Молодчий сомневается. „Вам что-то не нравится, Александр Игнатьевич?”. „Понимаете, место слишком хорошее, – задумался Герой. – А скажите, Виктор Матвеевич, если я построю здесь свой гараж, не вызовет ли это неудовлетворение у кого-то из местных жителей?”. „Ну... – замаялся архитектор, – в таких делах – всякое случается”. „То есть могут быть недовольные?” – уточнил Молодчий. „Могут... – пожал плечами Устинов. – Но вы не волнуйтесь: участок выделен абсолютно законно. Тем более, вы – такой заслуженный человек, дважды Герой Советского Союза! Уверяю: всё будет в порядке...”. „Знаете, Виктор Матвеевич, – вздохнул прославленный лётчик, – вы, пожалуйста, извините, что из-за меня потратили столько времени. Но я пока подожду с гаражом. А вдруг действительно какой-то хороший человек обидится?”.

Вот такую бы скромность – нынешним нашим чиновникам! Большинство из них теперь всячески афишируют свою набожность, демонстративно посещая храм в церковные праздники, когда собирается множество народа, только живут почему-то не по божьим заповедям. Совесть превратилась в товар, каким, оказывается, можно выгодно торговать. „Поэты ходят пятками по лезвию ножа и ранят в кровь свои босые души”, – писал Владимир Высоцкий. Лётчик Молодчий постоянно ходил по лезвию. Он был очень совестным человеком.

Как Молодчий себе внучку выбрал

– Александр Игнатьевич родился 27 июня, а я – 26-го. Возможно, поэтому мы прекрасно понимали друг друга, – смотрит на портрет Татьяна Кузнецова-Молодчая. – Знаете, почему много кто считает, что я – внучка Молодчего? Потому что, как только мы поженились с Сашей, Александр Игнатьевич только так меня и называл: „Танечка, моя внучка”. Не Таня, а

Танечка. Это у него так ласково, трогательно выходило! И я тоже относилась к Сашину дедушке как к родному, дорогому человеку. Помню, когда он уже очень тяжело болел, я зашла в квартиру, и Александр Игнатьевич поинтересовался: „Галочка, а кто это нас навестил?“. Галина Александровна (его дочь, мама моего мужа) объясняет: „Это – Таня“. „Таня? – удивляется он. – Какая Таня?“ – „Таня – жена Саша“ – „А, наша Танечка пришла!“ – и в его тихом голосе – столько душевного тепла, что Галине Александровне даже неудобно стало: как же это она так опростоволосилась, позабыв, что я – не Таня, а Танечка...

– Ты расскажи, как мы с тобой познакомились, – улыбается Александр.

– О, это такая история... – смущается Татьяна. – Но, думаю, не стоит. Это – моё, личное. Вот буду старенькой бабушкой, так, может, напишу мемуары.

– Пожалуйста, расскажите, – прошу её.

И, посомневавшись, моя собеседница предаётся воспоминаниям.

– Я закончила пединститут и по распределению работала учительницей в Городне. А однажды приехала в Чернигов на курсы повышения квалификации и в троллейбусе нечаянно наступила на ногу молодому человеку. Хотела извиниться за неосмотрительность, но он это сделал первым. То был Саша. Я тогда жила в общежитии ПТУ на окраине Чернигова. Новый знакомый пошёл меня провожать, разговорились... Потом встречались несколько дней. Он не сказал, что военный (кажется, я обмолвилась, что не слишком привечаю людей в форме). И вдруг Саша приглашает меня в гости – на день рождения своего папы! Представляете? Мы ведь только встретились, практически ничегошеньки друг о друге не знаем. Немного пообщались, однако разве это предлог знакомить девушку со своими родителями?! Я растерялась. А он: „Ну, чего ты? Пошли, это тебя ни к чему не обязывает. Не бойся!“ – „А кто у тебя папа?“ – „Историк. Окончил Киевский государственный университет имени Тараса Шевченко...“. Не знаю, почему я согласилась. К кому-то другому при подобных обстоятельствах ни за что б не пошла! Просто Саша вызывал доверие... А что же подарить имениннику? Наверное, ему, историку, будет интересно почитать о гетмане Богдане Хмельницком (тогда как раз появился в книжных магазинах великолепно изданный трёхтомник Михаила Старицкого). Но так случилось, что на день рождения мы с Сашей пришли не одновременно. Звоню в дверь его квартиры, стою, волнуясь, держа в руках букет цветов. Двери открываются, и я догадываюсь, что передо мною – Сашина мама, а рядом – именинник. И оба так радостно: „Ой, здравствуйте!“. Очень хорошо ко мне отнеслись, будто ждали всю жизнь...

– Ещё бы! Все-таки мне было 27 лет... – добавляет Александр.

– Так вот, – продолжает Татьяна, – захожу в комнату и вижу – висит большой портрет, а за столом сидит оригинал (словно только что из картины) – Александр Игнатьевич. По правую руку – его Шурочка, Александра Дмитриевна. „А это – наша Танечка!“ – представляет меня Сашина мама. Я буквально сгораю от смущения, ничего себе – три дня тому мы с её сыном

даже не догадывались о существовании друг друга, а тут – Танечка да ещё наша! „И где же ты её взял такую хорошую?“ – проникновенно спрашивает Александр Игнатьевич у внука. „В Городне“, – объясняет тот. „Правда? Я ведь там служил!“ – довольно говорит дедушка. И я лихорадочно вспоминаю, что раньше, во время моей учёбы, в пединституте устраивали встречу с этим человеком. Вроде бы очень известный и уважаемый гражданин. Но кто он? Никак вспомнить не могу! Стыд да и только... Садимся к столу, начинаем неторопливо беседовать и постепенно я начинаю понимать, куда попала: Саша – военный, его папа – Том Николаевич Кузнецов – военный (полковник, старший преподаватель – начальник химической службы Черниговского высшего военного авиационного училища лётчиков), а милый дедушка, который так галантно посадил меня рядом с собой, – дважды Герой Советского Союза! Стол накрыт, нужно кушать, а у меня вилка не втыкает и нож не режет – так от волнения руки дрожат. Однако Александр Игнатьевич взялся меня опекать (будто я уже была его внучкой): „Танечка, если тебе мешает нож, отложи его, не стесняйся...“. Наконец-то праздничная трапеза заканчивается, и я, чтобы хоть немного прийти в себя, напрашиваюсь помыть посуду. Стою на кухне, тщательно протираю тарелки и бокалы, а Саша всё это носит. И вдруг: „Таня, выходи за меня замуж!“. Я – озабоченная процессом мытья посуды, ещё не пришла в чувство, оторопело спрашиваю: „Да-а-а?“. А он: „Рад, что ты согласилась!“. И сразу же сообщает новость своим родным. А я тогда просто машинально ответила, так была взволнована... – смеётся Татьяна. – Спустя три месяца мы поженились и вместе уже больше двадцати лет. Кстати, в праздники обязательно собиралась вся наша семья.

– Да, семейные трапезы – это было святое. Все должны были прийти! – подтверждает Александр.

– Мы очень содержательно проводили время, – продолжает Татьяна. – Общались, шутили, пели, играли в лото... У Александра Игнатьевича было чудесное чувство юмора. Он мог рассмешить, остроумно рассказывая разные истории, и в то же время был внимательным, благодарным слушателем. Беседовать с ним было одно удовольствие! А ещё мы вместе ездили в Городню. Дед Молодчий сажал всех в автомобиль, и семья отправлялась в путь, чтобы проведать мою маму, которую Александр Игнатьевич очень уважал и любил. Там он отдыхал душой – любовался пейзажами, вспоминал свою бурную молодость.

– Пережив три инфаркта, дедушка всё равно был душой компании, – вспоминает Александр, – и на праздники, в кругу друзей, мог позволить себе немного спиртного. У него была собственная небольшая 25-граммовая рюмочка... Он никогда не скучал – всегда находил, чем заняться. В своём пожилом возрасте был неугомонным. О таких мужиках говорят: головастый и рукастый. Одним словом – хозяин. Всё делал собственными руками! У него была „Волга“ 21-й модели, так каждую зиму устраивал ей профилактику – снимал двигатель, аккуратно перебирал там всё и удовлетворённо ставил на место. Автомобиль у дедушки всегда находился в идеальном состоянии!

Когда бы не возвращался, даже поздно вечером, в любую погоду, обязательно прилежно мыл и протирал машину. Фактически автомобиль заменил ему самолёт. Дед сидел за рулём до 76 лет, пока у него не испортилось зрение. Молодчий не пользовался общественным транспортом (его узнавали, а он не любил привлекать к себе внимание), поэтому прогуливался пешком. И даже когда ему было уже тяжело ходить, всё равно настойчиво шагал сам! Дедушка собственноручно забивал гвозди. Мог отремонтировать часы, холодильник, телевизор, газовую плиту, утюг... Мастерски изготавливал модели самолётов. Часто прихожу, а он что-то усердно ремонтирует: паяльник включен, канифолью пахнет...

– Также Александр Игнатьевич был непревзойдённым кулинаром, – добавляет Татьяна. – Прекрасно готовил борщ, суп харчо, бефстроганов... Собственно, в роду Молодчих все мужчины умели готовить. И мой Саша – тоже отменный повар! А ещё Молодчий был страстным рыболовом. Причём вместе с ним на рыбалку отправлялась вся семья: жена, зять, дочка, внук и внучка. Любимые места – Боромыки, Сновянка. Выбирались и к Днепру. Это были такие памятные, романтические поездки!

– Дед практически не рыбачил сам, – подтверждает Александр. – Если не могла собраться вся семья, они отправлялись вдвоём с бабушкой. И, я вам скажу, баба Шура никогда не бурчала по этому поводу (ведь известно, что, как правило, жёны не слишком приветливо относятся к такому увлечению). Наоборот она ловила рыбу с большим удовольствием, даже молодела на глазах!

– Невдалеке от Десны была дача: скромная, но уютная, ухоженная. Чувствовалась хозяйская рука... – продолжает Татьяна. – Александра Дмитриевна чудесно шила, вышивала и очень вкусно готовила. Завтрак, обед и ужин всегда были по расписанию. Впрочем, и культура из еды никто не устраивал – привыкли придерживаться меры, не переедать...

– Вообще, дедушка очень сильно любил свою жену, – восторженно говорит Александр. – Даже в 70-летнем возрасте он мог отвести её в парикмахерскую и потом спокойно два часа ждать в машине, пока Шурочка приведёт себя в порядок.

– Александра Дмитриевна первой ушла из жизни. Она тяжело болела, – грустнеет Татьяна, – и Александр Игнатьевич чрезвычайно трепетно относился к ней, ухаживал, как за маленьким ребёнком. Это было трогательно до слёз!

– Дедушка никогда не хлопотал за себя: не просил ни земли, ни домов, ни элитного места в больнице, всегда терпеливо стоял в очередях. Принципиально не двигал по карьерной лестнице ни сына, ни зятя, ни внука. Я окончил Иркутское высшее военное авиационное инженерное училище, так мои однокурсники искренне удивлялись: „Как же ты с таким дедом попал в Сибирь?!“ – улыбается Александр. – Мой отец – Том Кузнецов, получив высшее образование в Костромском военно-химическом училище и Киевском государственном университете им. Т. Шевченко, более 30 лет служил в Военно-воздушных силах – в Виннице, на Донбассе, в Молдавии,

на Дальнем Востоке; ликвидировал последствия аварии на Чернобыльской АЭС: с 26 апреля 1986 года по 15 июня 1988-го его четыре раза направляли на работу в 30-километровую зону (полгода там трудился). Я тоже в 1986-м, сразу после аварии, 14 дней работал на обработке авиационной техники, прибывавшей из зоны. Если в первые дни аварии люди ещё не знали всей правды и не осознавали, насколько это опасно, то вскоре уже все понимали, как это может повлиять на здоровье. Конечно, дедушка волновался за нас с отцом, но он никогда даже в мыслях не допускал, чтобы замолвить слово за кого-то из родных. Наоборот, как человек военный, он был абсолютно убеждён: если Родина – в опасности и необходимо встать на её защиту, его близкие должны находиться на передовой. Также, кстати, и отец мой считал. Когда всё это случилось, он просто произнёс: „Вот, сынок, и настал наш час!“. Чернобыль забрал здоровье папы. Да и мне, откровенно говоря, досталось...

– Александр Игнатьевич тогда как-то подбадривал вас? – спрашиваю.

– Что вы, – удивляется собеседник, – дедушка вообще об этом и словом не обмолвился. Ни единого раза! Для него это были абсолютно понятные вещи: зять и внук выполняют приказ Отечества, поэтому любые разговоры – лишние. Папу вызвали ночью. Проснулся, смотрю: а он уже в полевой форме, с чемоданчиком на случай тревоги в руке. Я тогда ночевал у родителей и ничего не понял. На следующий день (27 апреля) состоялись торжества – 35-летний юбилей ЧВВАУЛ (Черниговского высшего военного авиационного училища лётчиков). Мы, молодые офицеры, в парадной форме почтили погибших – положили цветы к Вечному огню на Мемориале Славы. Но ещё с самого утра начальник ТЭЧ (технически-эксплуатационной части) полка предупредил: „После праздника должны прибыть на аэродром Певцы для исполнения поставленных задач“. Точно никто ничего не знал. Однако, зайдя в технический домик 5-й авиаэскадрильи, я увидел мокрые ОЗК (химически-защитные костюмы). В тот день из Чернобыля возвратились около десяти вертолётов, и техника проходила дезактивацию на базе аэродрома ЧВВАУЛ (в/ч 55618). И хоть тогда никому ещё ничего не объясняли, но мы понимали: случилось что-то очень серьёзное. Ехать нужно было немедленно – невесть куда и неизвестно насколько, поэтому решили с ребятами выпить на прощание по сто грам. Всё-таки праздник! А это ведь были времена Горбачёва, антиалкогольная компания. Спускаемся с Болдиной горы, подходим к магазину, а там выстроилась огромная очередь – несколько сотен жаждущих граждан. И что вы думаете? Все эти люди, нетерпеливо топтавшиеся возле гастронома, услышав нашу просьбу (стыдно, но дело житейское...), проявили удивительную солидарность – пропустили защитников Отечества без очереди!

– В январе 1987-го в доме офицеров ЧВВАУЛ Сашиного папу – Тома Кузнецова – торжественно наградили орденом „За службу Родине“ III степени. А мой будущий муж получил тогда медаль „За отличие в воинской службе“ I степени. До этого такими медалями награждали ветеранов Афганистана, – объясняет Татьяна. – Конечно, Александру Игнатьевичу

было приятно, что его зять и внук не подвели, справились с заданием. Однако Молодчий очень спокойно относился к славе, не жаждал её и также воспринимал успехи своих близких. Главное, чтобы работа была исполнена, как следует!

– Несмотря на такую невероятную скромность, его всюду узнавали и относились с большим уважением. Причём и простые люди, и власть. На юбилеи дедушки (70, 75, 80-летие) в Чернигов приезжала вся элита Военно-воздушных сил бывшего Советского Союза, – рассказывает Александр. – Молодчий пытался избежать торжеств и чувствовал себя неловко, когда звучали речи в его честь (хоть боевые офицеры говорили искренне и душевно), но старая гвардия просто не могла не поздравить легендарного лётчика и своего хорошего товарища. Поэтому на базе ЧВВАУЛ, при поддержке местных властей, юбилеи дважды Героя отмечали. Сколько выдающихся людей приезжало в такие дни в наш город!

– А ещё Александр Игнатьевич очень любил детей, – вспоминает Татьяна, – и с удовольствием выступал в школах. Да и соседская ребятня его обожала! Дедушка к малышам относился ласково, угощал конфетами, давал деньги на мороженное...

– А вы знаете происхождение вашей фамилии? – интересуюсь.

– Где-то, между прочим, прочитал, что Молодчий – из давнего дворянского рода, но не в этом суть. Я просто констатирую, а то сейчас модно покупать себе титулы графов и баронов, – вздыхает Александр. – Деда это не волновало. Главное, чтобы фамилию не перекручивали. Потому что к Молодчему слово „младший” никакого отношения не имеет.

– Александр Игнатьевич, даже в последние месяцы своей жизни, держался очень мужественно, – вспоминает Татьяна. – Не хотел никого тяготить своим недугом. Мы искренне благодарны бывшему командующему Военно-воздушных сил Украины, генерал-полковнику запаса Виктору Стрельникову, который, узнав о тяжёлом состоянии Молодчего, прислал самолёт с опытными медиками. Александра Игнатьевича забрали в центральный авиационный госпиталь, пытались спасти. Но сердце старого воина не выдержало...

Красивое небо

Герой отошёл в вечность 9 июня 2002-го – на 82-м году жизни. А уже на следующий день президент Российской Федерации (который, кстати, лично поздравлял Александра Игнатьевича с 80-летием) прислал скорбную телеграмму: „Александр Игнатьевич Молодчий был настоящим патриотом, честным и мужественным офицером. Вся его жизнь была примером верного служения долгу и своему Отечеству. Легендарный лётчик отважно сражался в годы Великой Отечественной войны и много сделал для укрепления отечественной авиации в мирное время. Имя Александра Игнатьевича навсегда останется в памяти его коллег и друзей, всех, кто знал этого яркого и талантливого человека”. 11 июня пришла телеграмма с сочувствием и от

президента Украины Леонида Кучмы, назвавшего Александра Молодчего „легендарным сыном украинского народа”.

Похоронили выдающегося лётчика в Чернигове. В последний путь его провожали тысячи людей. А спустя год состоялось торжественное открытие мраморного памятника дважды Герою, помощь в изготовлении которого оказал командующий Военно-воздушных сил Виктор Стрельников.

Память об Александре Игнатьевиче берегут в Украине, России и Белоруссии. В 1949 году на центральной площади Луганска торжественно установили бюст дважды Героя Советского Союза Александра Молодчего. Сейчас ещё один бюст прославленного лётчика находится в луганской школе № 13, названной теперь в честь выдающегося земляка. Появилась в Луганске и улица Молодчего.

Когда в 1983 году Александр Игнатьевич стал почётным гражданином Чернигова, то в связи с этим событием посадил именное дерево, которое и сейчас растёт в сквере за областным академическим музыкально-драматическим театром имени Тараса Шевченко. Улица Восточнечешская, на которой в своё время жил Герой, теперь носит его имя. Кстати, тогдашний начальник Черниговского военного лицея с повышенной физической подготовкой полковник Иван Остренко, выступая на празднике по случаю переименования улицы, предложил назвать в честь Александра Молодчего и военный лицей, – как по мне, хорошая идея, к которой стоит прислушаться! В Чернигове (на здании областного военкомата и на улице Щорса, 6) и в Узине Киевской области установлены мемориальные доски. Также мемориальную доску в 2001 году торжественно открыли в России – в Благовещенске, на доме, в котором жил Александр Игнатьевич.

Именные самолёты Молодчего есть в Украине („Ту-22 МЗ”, бортовой номер 80 – в музее авиации в Полтаве) и в Российской Федерации (в Энгельсе Саратовской области). В гимне Дальней авиации России и ныне звучат слова:

*В карманах наших – крошки табака
И звёзды, что собрать успели ночью.
Пусть нас помнят эти облака,
Как помнят Чкалова, Тарана и Молодчего!*

Сейчас в Луганске проводится независимый интерактивный опрос жителей области „Выдающиеся люди Луганщины”. В эфире областного телевидения показывают документальные фильмы о знаменитых земляках – Молодчем, Ворошилове, Дале, Дунаевском, Луспекаеве... Выступают историки, журналисты, литераторы, а жители выражают своё мнение – голосуют за самых достойных. Победителя определяют вскоре, однако уже известно, что среди лидеров – дважды Герой Советского Союза Александр Молодчий. Александра Игнатьевича поддерживают более 45 процентов опрошенных! Причём за легендарного лётчика голосуют не только люди пожилого возраста, но и молодёжь.

20 декабря 2007 года в Чернигове создали Благотворительный фонд имени дважды Героя Советского Союза Александра Молодчего. Внук

выдающегося лётчика – Александр Кузнецов-Молодчий (председатель правления), его супруга Татьяна (директор) и известный меценат Александр Шкурат (почётный президент фонда) продолжают дело Тома Кузнецова (автора резонансных книг „Судьба Героя” и „В небе Чернобыля”) по увековечиванию памяти легендарного лётчика, поддержке инвалидов войны и ликвидаторов аварии на ЧАЭС.

„Все добрые дела нашего фонда (а это и реставрация памятников и братских могил ветеранов Второй мировой, и забота о детях-инвалидах и малообеспеченных семьях, и многочисленные военно-патриотические акции, и книгоиздание, и спортивные соревнования) проводятся при поддержке и непосредственном участии депутата Черниговского горсовета Александра Шкурата, – подчёркивает Татьяна. – Александр Владимирович – очень неравнодушный человек, интересующийся нашей историей. Он – целеустремлённый, откровенный, надёжный. А ещё – настоящий патриот Украины. Кто-то лишь имитирует бурную деятельность, глубокомысленно провозглашая лозунги, а Александр Шкурат действительно много работает и результаты его труда – действительно, весомы. К тому же, как меценат, Александр Владимирович ежегодно выделяет значительные деньги. Это при том, что он – не Рокфеллер, просто немного богаче других. Деньги ни для кого не бывают лишними. Он мог бы купить себе, скажем, ещё одну машину или чаще отдыхать с семьёй на курорте. Однако этот человек за собственные средства, заработанные тяжёлым трудом, реставрирует памятники погибшим в Великой Отечественной войне. Всем бы нашим соотечественникам такое сознание – Украина бы процветала!”

Татьяна Кузнецова-Молодчая работает учительницей в школе № 34. У них с Александром – двое детей. Сына сначала назвали Егором. Однако у Молодчего, которому сообщили радостную новость о рождении правнука, уже был не очень хороший слух. Он поинтересовался: „Как назвали мальчика?” – „Егором!” – „Сашей? – растрогался Александр Игнатьевич. – Чудесное имя!”. Дедушку решили не разочаровывать. Так Егор стал Сашей. Сейчас это – 20-летний юноша, студент университета. А дочурке Ангелине – пять с половиной лет. Жизнь продолжается! Девочка, похожая на ангела, уже знает, что на большом портрете, украшающем её дом, изображён прадед Александр – Герой, подвигами которого восхищаются миллионы людей.

„Александра Игнатьевича не стало 9 июня 2002 года. Закончился его самый длительный полёт, полёт длиной в жизнь. Поднявшись однажды мальчишкой в раскалённое небо Донбасса, он опустился через десятилетия в священную землю Полесья, принявшую его навечно. И кто знает, где теперь его душа? Возможно там, высоко над облаками, рядом с „белыми лебедями”, которые несут боевое дежурство в необъятных просторах небесного океана”, – эти пронзительные строки написал Александр Кузнецов-Молодчий, внук выдающегося украинца. „Белым лебедем” называют самолёт „Ту-160”.

А публицист Игорь Полищук так представил последнее мгновение жизни дважды Героя Советского Союза Александра Игнатьевича Молодчего: „Говорят, лётчики не умирают. Они просто улетают и не возвращаются.

Селятся себе в небе, в облюбованных местах, и продолжают жить. Очень красивое небо было в тот день над Черниговом. Солнечное, в синем парадном мундире. Оно встречало своего сына...”.

**Сергей Дзюба,
г. Чернигов,
7 февраля 2011 года**

ЗМІСТ

Улюбленець неба (українською) с. 3

Любимец неба (російською) с. 28